

Pilsonības un migrācijas
lietu pārvalde

Kvalitatīvs pētījums

**„Par trešo valstu valstspiederīgo un Latvijas nepilsoņu
viedokli par Latvijas pilsonību un iemesliem, kas veicina vai
kavē pilsonības iegūšanu”**

Pētījuma rezultātu ziņojums

Pētījuma pasūtītājs:

Pilsonības un migrācijas lietu pārvalde

Pētījuma veicējs:

Baltic Institute of Social Sciences

Rīga, 2013.gada 28.marts

Projekts Nr. IF/2011/1.a./6 „Informatīva atbalsta sniegšana trešo valstu valstspiederīgajiem par Latvijas pilsonības iegūšanas iespējām” tiek īstenots Eiropas Trešo valstu valstspiederīgo integrācijas fonda 2011.gada programmas ietvaros ar Eiropas Trešo valstu valstspiederīgo integrācijas fonda (75 %) un Latvijas valsts budžeta (25 %) finansējumu.

SATURS

SATURS	2
PĒTĪJUMA APRAKSTS.....	3
KOPSAVILKUMS	4
PĒTĪJUMA REZULTĀTI	6
1. Valodas lietošanas vide un latviešu valodas lietošanas vajadzības.....	6
2. Latviešu valodas apguves iespēju vērtējums.....	10
3. Motivācija iegūt Latvijas Republikas pilsonību.....	13
3.1. Motivējošo faktoru iegūt pilsonību apkopojums.....	13
3.2. Kavējošo faktoru iegūt pilsonību apkopojums.....	14
4. Informācijas par Latvijas Republikas pilsonības iegūšanu un naturalizācijas eksāmenu vērtējums	18
4.1. Vispārējs informācijas pieejamības vērtējums un Informācijas dienu pazīstamība..	18
4.2. Informatīvo materiālu detalizēts izvērtējums	20
5. Apmācību un informatīvās vajadzības, gatavojoties eksāmenam	22
6. Valsts pārvaldes un pašvaldību iestāžu darbības vērtējums	23
SUMMARY.....	27
PE3IOME.....	30
PIELIKUMS: FOKUSA GRUPU DISKUSIJU DALĪBNIEKU RAKSTUROJUMS	33
ANOTĀCIJA	35

PĒTĪJUMA APRAKSTS

Kvalitatīvais pētījums „Par trešo valstu valstspiederīgo un Latvijas nepilsoņu viedokli par Latvijas pilsonību un iemesliem, kas veicina vai kavē pilsonības iegūšanu” ir veikts Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldes Eiropas Trešo valstu valstspiederīgo integrācijas fonda 2011. gada programmas projekta „Informatīva atbalsta nodrošināšana trešo valstu valstspiederīgajiem par Latvijas pilsonības iegūšanas iespējām” ietvaros. Pētījumu veica nodibinājums „Baltic Institute of Social Sciences” 2013. gada februārī un martā.

Pētījuma nepieciešamību nosaka tas, ka politikas un plānošanas dokumentu izstrādē un naturalizācijas procesa organizēšanā līdz pētījuma īstenošanas brīdim nav bijis pietiekamas informācijas par trešo valstu valstspiederīgo viedokli par Latvijas pilsonību un viņu izpratni par iespējām naturalizēties (līdzšinējie pētījumi veikti tikai nepilsoņu mērķa grupā), kā arī faktoriem, kas šo personu vēlmi naturalizēties un integrēties sabiedrībā varētu veicināt vai kavēt. Par nepilsoņu attieksmi pārsvarā ir veikti kvantitatīvie pētījumi.

Ņemot vērā esošo situāciju, pētījuma mērķis bija ar fokusa grupu diskusiju palīdzību noskaidrot trešo valstu valstspiederīgo un Latvijas nepilsoņu viedokli par Latvijas pilsonību un iemesliem, kas veicina vai kavē pilsonības iegūšanu.

Šī mērķa sasniegšanai pētījumā tika noskaidrots trešo valstu valstspiederīgo un Latvijas nepilsoņu viedoklis par latviešu valodas lietošanu, valodas vidi, informācijas pietiekamību Latvijas pilsonības un naturalizācijas eksāmenu jautājumos, par valsts iestāžu darbinieku attieksmi un profesionalitāti pakalpojumu sniegšanā un trešo valstu valstspiederīgo un Latvijas nepilsoņu apmācību vajadzībām, gatavojoties naturalizācijas procesam. Atbilstoši pētījuma mērķim pētījuma mērķa grupu veido divas personu kategorijas, kurām ir tiesības iegūt Latvijas Republikas pilsonību naturalizācijas kārtībā:

1. Trešo valstu valstspiederīgie, kuri legāli uzturas Latvijā un kuriem vismaz četrus gadus ir pastāvīgā uzturēšanās atļauja (visbiežāk – Krievijas, Ukrainas un Baltkrievijas pilsoņi);
2. Latvijas nepilsoņi.

Pētījuma metode bija fokusa grupu diskusijas. Kopumā tika organizētas trīs fokusa grupu diskusijas, kuras notika Rīgā, Liepājā un Daugavpilī (katrā pilsētā – viena fokusa grupu diskusija). Pētījumā piedalījās 24 mērķa grupas pārstāvji: 9 dalībnieki Daugavpilī, 8 dalībnieki Rīgā un 7 dalībnieki Liepājā (sk. sīkāk dalībnieku raksturojumu šī ziņojuma pielikumā).

Mērķa grupas viedokļu un attieksmju ilustrēšanai pētījuma rezultātu pārskatā ir sniegti citāti. Iekavās aiz citāta ir norādīta pilsēta, kurā organizētajā diskusijā tika pausts attiecīgais viedoklis. Vērtējot informatīvos materiālus, kuri daļēji tika sagatavoti arī krievu valodā, papildu citātam latviešu valodā iekavās ir sniegts oriģinālais izteikums krievu valodā. Citējot fokusa grupu dalībnieku viedokli, ir saglabāts diskusijā lietotās valodas stils un izteiksme, atstājot nepabeigtos teikumus un neliterāros izteikumus.

KOPSAVILKUMS

Pētījums atklāj, ka latviešu valodas lietošana un valodu vide ir atkarīga no trešo valstu valstspiederīgo un Latvijas nepilsoņu dzīvesvietas un latviešu valodas zināšanām, kuras tiek vai netiek pielietotas formālajos un neformālajos kontaktos. Kopumā mērķa grupas pārstāvji norāda, ka, viņuprāt, situāciju trūkums, kurās būtu nepieciešamība lietot latviešu valodu, arī rada nelabvēlīgu vidi tās apguvei tādā līmenī, lai justos droši kārtot latviešu valodas eksāmenu, kas nepieciešams naturalizācijai.

Biežāk nosauktās situācijas, kurās rodas nepieciešamība lietot latviešu valodu, ir: (a) kontaktējoties ar valsts iestādēm un (b) pildot darba pienākumus. Pildot darba pienākumus, nepieciešamība lietot latviešu valodu saziņā ir atkarīga no vairākiem faktoriem: (a) publiskā vai privātā sektora, kuram atbilst darbavieta, un vadības noteiktās valodas politikas uzņemumā vai iestādē, (b) dominējošās valodas kolektīvā (latviešu vai krievu valodā runājošo kolēģu daudzums un pārsvars), (c) darba rakstura – vai darbs saistīts ar klientu apkalpošanu un kāda ir klientu dzimtā valoda.

Praktiski visi fokusa grupu diskusiju dalībnieki atzina, ka ir mācījušies latviešu valodu. Latviešu valodas apguve notikusi (a) speciālu kursu ietvaros, un/ vai (b) izglītības iestādēs. No mērķa grupu pārstāvju teiktā izriet, ka nepieciešamību apgūt latviešu valodu rada, pirmkārt, racionāli apsvērumi – darba devēja un darba vides prasības pēc formālām un/vai reālām valodas zināšanām, un, otrkārt, emocionāli apsvērumi – zināt tās valsts valodu, kurā dzīvo.

Pētījumā identificētas trīs galvenās problēmas saistībā ar latviešu valodas apguvi. Pirmkārt, tā ir latviešu valodas kursu pieejamība. Mērķa grupas pārstāvji norāda, ka latviešu valodas kursi visbiežāk tiek organizēti par maksu, tāpēc visi tos nevar atļauties. Šo problēmu īpaši akcentēja Daugavpils fokusa grupu diskusiju dalībnieki, kas daļēji ir saistīts ar augstāku bezdarbu un zemāku vidējo algu Latgales reģionā kopumā. Otrkārt, problēmas rada latviešu valodas apmācību kvalitāte. Mērķa grupas pārstāvji, kuriem bija pieredze bezmaksas latviešu valodas kursu apmeklēšanā, norāda, ka tie bijuši zemas kvalitātes. Treškārt, problēmas rada iespēju trūkums turpināt latviešu valodas apmācību pēc kursu noslēguma, ko var definēt arī kā nepietiekamu apmācību garumu, lai latviešu valodas zināšanas iesakņotos indivīda apziņā un ikdienas lietojumā.

Mērķa grupas pausto vajadzību spektrs saistībā ar latviešu valodas apguvi ir ļoti plašs. Tur, kur nacionālais sastāvs nodrošina dabisku latviešu valodas vidi (piemēram, Rīga un Liepāja, salīdzinot ar Daugavpili), mērķa grupas pārstāvji latviešu valodu zina relatīvi labāk un izjūt vajadzību padziļināti apgūt latviešu valodas gramatiku (pareizus lietvārdu un īpašības vārdu locījumus, darbības vārdu laikus un garumzīmju lietojumu). Savukārt mērķa grupas pārstāvji Daugavpilī izjūt vajadzību pēc lielākas latviešu valodas apmācības pieejamības kopumā, kas vienlaikus ļautu kompensēt latviešu valodas vides trūkumu un attīstīt sarunvalodas prasmes.

Pirmais biežāk minētais motīvs iegūt Latvijas Republikas pilsonību ir emocionāls – kauns vai neērtības sajūta, ka vienīgais no ģimenes nav Latvijas Republikas pilsonis (ja citi ģimenes locekļi ir pilsoņi). Racionālie motivējošie argumenti iegūt Latvijas pilsonību ir: panākt, lai trešajā valstī uzkrātais darba stāžs tiktu ieskaitīts pensijas aprēķināšanā, iespēja piedalīties politiskajā dzīvē (piedalīties vēlēšanās, būt par deputāta kandidātu u.tml.) un iespēja iegādāties īpašumā zemi.

Savukārt galvenais kavējošais faktors iegūt Latvijas Republikas pilsonību ir aizvainojums, kas izpaužas ļoti daudzveidīgi – aizvainojums par iedzīvotāju dalīšanu pilsoņos un nepilsoņos, atgūstot valstisko neatkarību, aizvainojums par valdības pēdējo divdesmit gadu laikā īstenoto sociālo un ekonomisko politiku, aizvainojums, ka naturalizācijas process ir maksas pakalpojums, salīdzinot ar citām Eiropas Savienības dalībvalstīm. Kavējošs faktors ir arī bailes no nespējas nokārtot naturalizācijas eksāmenus, emocionālās spriedzes dēļ. Aizvainojums un bailes ir emocionālie faktori, ko min mērķa grupas pārstāvji.

Racionālo motīvu, kas kavē iegūt Latvijas pilsonību, starpā ir dažādi apsvērumi par izmaksām, kas saistītas ar vīzas noformēšanu uz Krieviju, Baltkrieviju u.tml., gadījumā, ja tiek iegūta Latvijas Republikas pilsonība (pretstatā, piemēram, Latvijas nepilsoņa vai trešo valstu valstspiederīgā statusam), izmaksas, kas saistās ar atteikšanos no esošās trešās valsts valstspiederīgā (Krievijas, Ukrainas u.tml.) pilsonības un aprēķini, cik maksā apmācības, lai sagatavotos naturalizācijas eksāmenam.

Vairums fokusa grupu diskusiju dalībnieku ir informēti par Latvijas Republikas pilsonības iegūšanas un naturalizācijas eksāmena procedūru. Informācija ir iegūta, gan savulaik interesējoties par naturalizācijas kārtību, gan arī uzklusot draugu, radu vai kolēģu pieredzi. Šobrīd mērķa grupas pārstāvjiem trūkst detalizētas informācijas par atsevišķu eksāmenu posmu norisi, piemēram, vai un kuras eksāmena daļas ir kārtojamas testa veidā, vai ir iespējams izvēlēties, kā nokārtot Latvijas himnas teksta pārbaudījumu, par atvieglojumiem noteiktām personu grupām u.tml. Tāpat redzams, ka daļa mērķa grupas rīcībā esošās informācijas ir novecojusi.

Ņemot vērā, ka šādu neskaidro jautājumu par naturalizāciju un Latvijas pilsonības iegūšanu var būt daudz un ka fokusa grupu diskusijās bija iespējams noteikt tikai visaktuālākos jautājumus, iesakām PMLP darbiniekiem apkopot „Informācijas dienās” un līdzīgos pasākumos biežāk uzdotos jautājumus un publicēt internetā un bukletu veidā īsas, taču izsmeltošas atbildes uz šiem jautājumiem.

Mērķa grupas apmācību un informatīvās vajadzības, gatavojoties eksāmenam, ir: (a) saturiski kvalitatīvi bezmaksas kursi, kas ļautu sagatavoties naturalizācijas eksāmeniem, (b) bezmaksas mācību materiāli, (c) informatīvās vajadzības par detalizētu eksāmena norises kārtību un (d) iespējas eksperimentālā (izmēģinājuma) veidā kārtot eksāmenu, lai uzzinātu, ar ko (zināšanām, tehniskajām iespējām, sajūtām u.tml.) jārēķinās eksāmena kārtšanas laikā. Šāda iespēja ļautu pārvarēt baiļu sajūtu par savu zināšanu atbilstību un samazinātu satraukuma līmeni. Vienlaikus, lai pakalpojums tiktu izmantots, lietderīgi būtu organizēt eksperimentālo izmēģinājuma eksāmenu tā, ka tas ir brīvi pieejams, piemēram, internetā, nevis PMLP telpās. Kā pozitīvais piemērs tiek minēta iespēja eksperimentālā kārtā izmēģināt autovadīšanas eksāmena teorētisko daļu CSDD mājas lapā.

Kontaktējoties ar dažādām valsts un pašvaldību iestādēm, mērķa grupas pārstāvji visbiežāk ir bijuši neapmierināti ar darbinieku netaisnīgo attieksmi un aizvainojošajiem komentāriem. Fokusa grupu diskusijās neizskanēja iebildumi pret darbinieku profesionalitāti un kompetenci.

Kaut arī daļa respondentu vairāk uzticas Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldes sniegtajai informācijai tiešajā komunikācijā (klātienē, pa telefonu), tomēr kā ieteikumu PMLP darba pilnveidošanai diskusiju dalībnieki minēja internetā pieejamās informācijas kvalitātes un pieejamības uzlabošanu. Viņuprāt, visai informācijai jābūt pilnībā pieejamai elektroniski, kā arī jābūt nodrošinātai atgriezeniskai saitei, t.i., jābūt iespējai saņemt atbildes uz interesējošiem jautājumiem.

PĒTĪJUMA REZULTĀTI

Pētījuma ziņojums sadalīts sešās nodaļās atbilstoši galvenajām pētījuma tēmām. Pirmajā nodaļā analizēta valodu vide un latviešu valodas lietošanas vajadzības. Otrajā nodaļā ir aplūkots latviešu valodas apguves iespēju vērtējums. Trešajā nodaļā detalizēti aplūkoti faktori, kas motivē iegūt Latvijas pilsonību, un faktori, kas kavē iegūt Latvijas pilsonību, nošķirot racionālos un emocionālos aspektus. Ceturtajā nodaļā ir aplūkoti informācijas avoti, kurus ir izmantojuši trešo valstu valstspiederīgie un Latvijas nepilsoņi, lai iegūtu informāciju par Latvijas pilsonību un naturalizācijas eksāmeniem. Šajā nodaļā ir arī izvērtēta informācija, kāda ir pētījuma dalībnieku rīcībā un sniegts detalizēts PMLP sagatavoto informatīvo materiālu piemēru izvērtējums. Piektajā nodaļā atsevišķi aplūkotas trešo valstu valstspiederīgo un Latvijas nepilsoņu apmācību vajadzības, gatavojoties naturalizācijas procesam. Sestajā nodaļā ir aplūkots valsts un pašvaldības iestāžu darbības vērtējums, lielāko uzmanību pievēršot PMLP darba vērtējumam.

No pētījuma mērķu viedokļa svarīgi ir atzīmēt, ka daļa trešo valstu valstspiederīgie Latvijā ir ieradušies laikā pirms valstiskās neatkarības atgūšanas, kādu laiku ir bijuši Latvijas nepilsoņu statusā un tad izvēlējušies kļūt par trešās valsts pilsoņiem. Līdz ar to šī mērķa grupas daļa, savās attieksmēs ir drīzāk līdzīga Latvijas nepilsoņu grupai, nevis tiem trešo valstu valstspiederīgajiem, kas Latvijā ieradušies pēc 1991. gada un vēlāk. Ņemot vērā šos apstākļus, pētījuma rezultātu izklāstā ir norādīti tie jautājumi, kur ierašanās laiks Latvijā ietekmē mērķa grupas pārstāvja pozīciju.

1. Valodas lietošanas vide un latviešu valodas lietošanas vajadzības

Biežāk nosauktās situācijas, kurās trešo valstu valstspiederīgajiem un Latvijas nepilsoņiem rodas nepieciešamība lietot latviešu valodu, ir: (a) kontaktējoties ar valsts iestādēm un (b) pildot darba pienākumus.

Latviešu valodas lietošanas intensitāte, kontaktējoties ar valsts iestādēm vai pildot darba pienākumus, ir atšķirīga, un to ietekmē paša indivīda latviešu valodas prasmes. No mērķa grupu pārstāvju stāstītā izriet, ka viņi izjūt nepieciešamību runāt latviešu valodā valsts iestādēs, savukārt pašvaldības iestādēs attieksme pret valodu lietojumu ir brīvāka – tiek pieļauta arī krievu valodas lietošana. Bailes par iespējamo pašvaldības iestādes darbinieku negatīvo attieksmi tāpēc, ka persona vēršas iestādē krievu valodā, ir ievērojami zemākas nekā tad, ja persona vēršas valsts iestādē. Ņemot vērā šo situāciju, mērķa grupas pārstāvji, kuri nezina latviešu valodu pietiekami, lai brīvi kontaktētos ar valsts iestāžu pārstāvjiem, izmanto dažādas stratēģijas, lai kontaktētos ar iestāžu darbiniekiem un risinātu sev aktuālos jautājumus (sk. sīkāk arī nodaļu par sadarbību ar valsts un pašvaldību iestādēm). Vienlaikus jāatzīmē, ka pastāv arī situācijas, kad mērķa grupas pārstāvji valsts un pašvaldību iestādēs izvēlas vērsties krievu valodā, lai gan viņu latviešu valodas zināšanas ir pietiekamas. Šādu attieksmi mērķa grupas pārstāvji skaidro ar protesta pozīciju, ko ieņem, lai parādītu savu attieksmi pret latviešu valodas uzspiešanu saskarsmē ar valsts iestādēm un valsts īstenoto valodas politiku.

„Dokumenti, iesniegumi, visi kontakti ar sociāliem dienestiem vai kādām ministrijām, ko man nācies kārtot, protams, tikai latviešu valodā, tā kā tā ir vienīgā valsts valoda.”
(Rīga)

„Viņa [valsts iestādes darbiniece] strādā ar mani tikai latviešu valodā. Tas ir viņas darbs. Es ar viņu runāju krieviski, bet viņa visu labi saprot. Es skaidroju, kas man ir vajadzīgs, bet viņa atbild kā valsts iestādes darbinieks.” (Daugavpils)

„Es esmu vērsusies domē, policijā. Dažkārt bija nepieciešamība rakstīt iesniegumu. Jautāju, kādā valodā rakstīt, teica: „Kādā vien vēlaties.” Sarunas gaitā ļoti bieži pāreju uz latviešu valodu, kaut sāku gandrīz vienmēr krievu valodā. Dažkārt pāreju, dažkārt nē. Nevaru noķert to mirkli, kad pāreju. Varu vispār ne reizi nepāriet. Jūtu cilvēka attieksmi. Ja principiāli runā latviešu valodā, es principiāli runāju krieviski.” (Liepāja)

Pildot darba pienākumus, nepieciešamība lietot latviešu valodu saziņā ir atkarīga no vairākiem faktoriem: (a) publiskā vai privātā sektora, kuram atbilst darbavieta, un vadības noteiktās valodas politikas uzņemumā vai iestādē, (b) dominējošās valodas kolektīvā (latviešu vai krievu valodā runājošo kolēģu daudzums un pārsvars), (c) darba rakstura – vai darbs saistīts ar klientu apkalpošanu un kāda ir klientu dzimtā valoda. Ja mērķa grupas pārstāvis strādā valsts vai pašvaldību iestādē vai uzņēmumā, kurā vadība prasa latviešu valodas lietošanu, arī ja kolektīvā vairums kolēģu runā latviešu valodā vai ja darbs ir saistīts ar dažādu klientu apkalpošanu, mērķa grupas pārstāvji runā latviešu valodā. Līdzīgi kā sadarbībā ar valsts iestādēm, jo formālāka situācija veidojas starp mērķa grupas pārstāvi un darba devēju vai klientu, kuram jāsniedz pakalpojums, jo lielākā mērā latviešu valodas lietošana tiek uzskatīta par nepieciešamu.

„Tu gribi vai negribi, bet tev ir jārunā, kad tev ir gan darbinieki pakļautībā, gan klients, tu skaties, kāds klients. Ja tas ir no rajona, tad, protams, tu runā latviešu valodā. Kad atbrauc uz Valmieru un Liepāju... labi, Liepājā tur arī ir krievvalodīgie... Valmierā vai kādā citā pusē, tad, protams, ka tikai latviešu valodā. Ir pat reģioni, kur vispār nesaprot krievu valodu. Ja tu brauc prom no Rīgas, kādos laukos jaunā paaudze vispār nezina krievu valodu.” (Rīga)

„Darbā [runāju] latviešu valodā, kaut ar kļūdām, kaut ar akcentu... bet tur arī, ka atnāk, kas zina krievu valodu, tad viņš pāriet... Viņi, es nezinu, kāpēc tā ir, ja jūt, ka cilvēkam ir grūti latviešu valodā, tad pāriet uz krievu valodu.” (Rīga)

„Darbā runāju latviešu valodā, tāpēc ka mums ir latviešu kolektīvs.” (Liepāja)

„Ar jauniem cilvēkiem, kas atnāk uz darbu, viņi tik tiešām krievu valodu, neteikšu, ka nezina, bet ar viņiem man vienkāršāk ir runāt latviešu valodā, nekā krieviski tāpēc, ka daudzas lietas, ko viņi runā krievu valodā, manī izraisa tikai smieklus.” (Liepāja)

„Darbā ar mani visi runā krievu valodā. Es strādāju par elektriķi, tur grūti paskaidrot tehnisko informāciju, kuru vietējie absolūti nezina, kā to sauc.” (Rīga)

Vērtējot latviešu valodas lietošanu darbavietā, ir jānodala praktiskās vajadzības un ikdienas valodas lietošanas vidi, kas raksturota augstāk minētajos piemēros, no darba devēja prasības, ka darbinieks ir izgājis latviešu valodas kursus un ieguvis noteiktas pakāpes latviešu valodas prasmes (kategoriju). Mērķa grupas pārstāvji, kas Latvijā ieradušies pēdējo desmit gadu laikā, norāda, ka ir gājuši mācīties latviešu valodu tāpēc, ka darba devējam bija jāiesniedz apliecinājums par latviešu valodas zināšanām vismaz minimālā līmenī.

Citās situācijās (kontaktējoties ar radniekiem, draugiem, sadzīves situācijās, esot privāto uzņēmēju klientiem u.tml.) latviešu valodas lietošana būtiski atšķiras – saziņa notiek tikai vai galvenokārt krievu valodā, vai arī jaukti – krievu un latviešu valodā. Atšķirības latviešu valodas lietošanas intensitātē vērojamas, pirmkārt, dažādās pilsētās. Ja Rīgā un Liepājā latviešu valoda ikdienas kontaktos tiek lietota relatīvi biežāk, tad Daugavpilī iedzīvotāji

norāda, ka ikdienā latviešu valodu lieto reti vai praktiski nekad. Kopumā situāciju trūkums, kurās būtu nepieciešamība lietot latviešu valodu, arī rada nelabvēlīgu vidi tās apguvei tādā līmenī, lai justos droši kārtot latviešu valodas eksāmenu, kas nepieciešams naturalizācijai.

„Mana vide ir pamatā krievvalodīga. Ir kaimiņi. Ar kaimiņiem mēs pa pusei runājam latviešu valodā, pa pusei krievu valodā. Tā, kā mums ir ērti.” (Rīga)

„Kaut kā izveidojās, ka lokā, kur ir daudz latviešu, daudz draugu latviešu, braucam atpūsties, strādājam... ir spēcīgs krievu valodas [pārsvars] ... vienmēr tā bija, un arī tagad pārejām uz krievu valodu. Pat komunicējot šajā vidē, dominē krievu valoda. Sanāk tā, ka neatkarīgi no mums, krievu valoda tik ļoti ir iesakņojusies, ka ar prieku runājam ar latviešiem krievu valodā.” (Rīga)

„Ja, piemēram, ir latviski runājošs cilvēks, viņš ar mani runā latviešu valodā, tad es ar viņu runāju latviski. Daži paši sāk runāt krieviski. Gadās tā, ka es runāju krievu valodā, bet mans sarunu biedrs runā latviski. Viens otru saprotam. (..) Ir draugi, kuri principiāli ar mani runā latviešu valodā, lai es labāk runātu. Viņi man ir jau no studiju gadiem.” (Liepāja)

„Daugavpilī visi krieviski runā. Mana sieva aizgāja mācīties latviešu valodu, viņa nokārtoja uz kaut kādu kategoriju – otrā vai kāda – un pēc mēneša beidzās. Jo nav saskarsmes. Sieva nāca, runāja, un viss. Tāpat arī māsa... mans dēls tagad arī apmeklē latviešu valodas kursus. Arī pēc mēneša aizmirst.” (Daugavpils)

„Es jau no bērnības zinu [latviešu valodu], tāpēc ka kaimiņi bija latvieši. Mēs kā bērni komunicējām. Pēc tam tas kaut kā aizmirsās. Es dzīvoju Rīgā desmit gadus, bet tur bez latviešu valodas nekādi nevar. (..) Tu dzirdi šo runu katru dienu, kaut kur runā – ir tāda iespēja. Ir tādi, kas tiešām nesaprot krievu valodā. Galotnes pareizas vai nepareizas, bet sarunvalodas līmenī es brīvi runāju. Informāciju varu cilvēkam pavēstīt. Tagad es atkal atbraucu uz šejieni [Daugavpili], un šeit es nedzirdu šo valodu, nav ar ko runāt. Pat kad dzirdi, tad domā latviešu valodā pie sevis ar laiku. Bet šeit [Daugavpilī] tas ātri aizmirstas.” (Daugavpils)

Otrkārt, latviešu valodas lietošanas intensitāti nosaka katra indivīda personisko un sociālo kontaktu tīkls – ja radu vai draugu vidū ir latviešu tautības pārstāvji, tad sazinās latviešu valodā biežāk vai runā bilingvāli (latviešu un krievu valodā).

„Mājās tik un tā runājam krieviski. Bet vīra māte ir latviete. Kaut viņa teicami runā krievu valodā, viņa nav pret krieviem. Ar mani viņa runā krieviski, bet ar viņu [vīru] – latviski.” (Rīga)

„Mājās arī krievu valodā, kaut arī sieva ir latviete. Sieva ar bērniem runā latviski, cenšas viņu mācīt skolai.” (Daugavpils)

„Sieva ir latviete, radnieki ir latvieši, ar latviešu vārdiem un uzvārdiem, mēs kopā svinam svētkus, tiekamies. Es nekad neesmu sliktu vārdu dzirdējis par sevi, par krievu valodu, vispār par šo tēmu. Lieliski viens otru saprotam. Sievasmāte ir krieviete. Viņa ar viņiem runā krieviski, bet viņi ar viņu – latviski. Viņi visu saprot, visi draudzējas.” (Daugavpils)

Treškārt, latviešu valodas lietošanas izvēli nosaka indivīda emocionālās attieksmes un pasaules uztvere. Piemēram, ja indivīds jūtas, ka valsts iestādēs viņš ir spiests runāt latviešu valodā, lai kompensētu savas negatīvās izjūtas, viņš privātajos uzņēmumos (piemēram, veikalā) kontaktējās ar pakalpojumu sniedzējiem (piemēram, pārdevēju) krievu valodā.

„Tāpēc, ka es uzskatu, ka cilvēks, strādājot privātā apkalpošanas sfērā – veikalā vai vēl kaut kur – viņam ir jārūnā klienta dzimtajā valodā.” (Rīga)

Arguments, kāpēc indivīds izvēlas lietot krievu valodu, ir pārliecība, ka katram cilvēkam ir jārunā savā dzimtajā valodā, saprotot citās valodās teikto. Šī pozīcija tiek izmantota arī kā pamatojums, kāpēc Latvijā dzīvojošajiem nepilsoņiem, kuri līdz šim nav ieguvuši Latvijas Republikas pilsonību, jo izjutuši grūtības iziet naturalizāciju, taču kuri savu nākotni saista ar Latviju, būtu jāpiešķir pilsonība bez naturalizācijas eksāmenu kārtošanas.

„Principiāli runāju krieviski. Par ideālu uzskatu situāciju, kad katrs runā savā valodā un viens otru saprot un ciena. Ja jūs vēlaties dzirdēt muļķi, tad klausieties mani latviešu valodā, tāpēc ka es meklēju vārdus. Ja jūs vēlaties klausīties gudru cilvēku, uzklausiet mani krieviski.” (Daugavpils)

Runājot par latviešu valodas apguvi un lietošanu, tiek nodalīta personīgā dzīve no jaunākās iedzīvotāju paaudzes (savu bērnu) dzīves. Mērķa grupas pārstāvju vajadzības pēc latviešu valodas ikdienā svārstās no retas nepieciešamības un zināmas ignorēšanas līdz pat vajadzībai to izmantot darbā un sadzīvē un centieniem uzlabot latviešu valodas prasmes. Attiecībā uz jauno paaudzi un vispār Latvijā dzīvojošiem cilvēkiem mērķa grupas pārstāvji uzskata, ka, ja cilvēks domā nākotni saistīt ar Latviju, latviešu valoda ir nepieciešama. Saskaņā ar viņu vērtējumu, jauniešu vidū latviešu valoda ir salīdzinoši veiksmīgi apgūta, iegūstot vidējo un augstāko izglītību, kas bērniem ir ļāvis iegūt arī Latvijas Republikas pilsonību.

„Abi [bērni] pēc tam iestājās tehnikumā, pabeidza to latviešu valodā. (..) Problēmu ar valodu nav vispār. Sanāk tā, ka ģimenē visi brīvi pārvalda latviešu valodu, bet es viens tāds, kas... nebija nepieciešamības, nauda tika pelnīta. Bet tagad no vienas puses gribētos, bet vecums. (..) Vajag vairāk pūļu. Vēlme ir. Ja būs tāda iespēja saņemt... pašam kauns, ka visi bērni iemācījušies, bet es pats nezinu valodu.” (Rīga)

Līdzīgi kā citos pēdējo desmit gadu laikā veiktajos pētījumos saistībā ar valodu lietošanas un sabiedrības integrācijas jautājumiem, vairumam mērķa grupas pārstāvju attieksmi pret latviešu valodu un tās lietošanu emocionāli ietekmē dažādi ar ekonomisko politiku, sabiedrības integrāciju un etniskajām attiecībām saistīti aspekti – gan vēsturiskā pieredze un vēsturisko procesu interpretācija Latvijā, gan īstenotā valsts valodas politika Latvijā.

Lai gan mērķa grupas pārstāvji cenšas nodalīt attieksmi pret pašu valodu no pārējām iepriekš minētajām attieksmēm, tomēr negatīvā attieksme un valdības darba kritika pārējos aspektos iespaido arī attieksmi pret latviešu valodu un tās lietošanas paradumus. Kā attaisnojumu savām attieksmēm mērķa grupas pārstāvji mēdz minēt piemērus, kuri netieši apliecina, ka cilvēki, kuriem dzimtā valoda ir latviešu, arī uzskata esošo latviešu valodas politiku par neadekvāti stingru un to ikdienas komunikācijā pārkāpj.

„Kādā firmā Rīgā speciālists, kurš runāja latviešu valodā, es nesapratu, kamēr neviens nedzirdēja, viņa man čukstēja krievu valodā, lai neviens nesadzird. Bet es saku: „Jūs taču saprotat, velns parāvis!” Viņi baidās.” (Daugavpils)

Daugavpilī notikušajā grupu diskusijā atsevišķi dalībnieki vērsa uzmanību arī uz to, ka īstenotā latviešu valodas politika, viņuprāt, liedz iedzīvotājiem saņemt būtisku informāciju, piemēram, par medikamentu lietošanu u.tml.

„It īpaši zāles, kaut kādas preces – tur mēs izjūtam nepieciešamību pēc krievu valodas. Zāles vai kaut kāda sarežģīta priekšmeta instrukcija ir diezgan sarežģīta. Ļoti nepieciešama ir nevis latviešu valoda, bet gan krievu valoda. Tas ir ļoti svarīgi, it īpaši veciem cilvēkiem.” (Daugavpils)

Vairākos gadījumos, kritizējot latviešu valodas politiku, mērķa grupas pārstāvji atsaucas uz citu Eiropas Savienības valstu pieredzi un min piemērus, kuri, viņuprāt, apliecina, ka valsts valodas lietošanas prasības šajās valstīs ir mazāk stingras nekā Latvijā. Piemēri attiecas uz svešvalodu lietošanu oficiālajos paziņojumos lidostās, aviokompānijās u.tml. Šie piemēri tiek lietoti gan kā attaisnojums savai negatīvajai nostājai pret latviešu valodas lietošanu, gan Latvijā īstenotās valodas politikas nopēlumam. Būtiski atzīmēt, ka, minot šos piemērus, attiecīgie diskusijas dalībnieki neapzinās un nenošķir, ka tās ir privātu uzņēmumu iniciatīvas, nevis valsts institūciju īstenotā politika, tādējādi gūstot un izplatot tālāk maldīgu priekšstatu, ka Latvija īsteno atšķirīgu un īpaši stingru valodas politiku.

Vērtējot šīs mērķa grupas attieksmes, jāņem vērā, ka tās ir saistītas ar vispārējo sabiedrības noskaņojumu vairāk nekā desmit gadu garumā un ir jau nostabilizējušās. Panākt izmaiņas šajās iedzīvotāju attieksmēs ir iespējams tikai ilgstošā laika posmā, sistemātiski īstenojot atbilstošu integrācijas politiku, ieteikumi kurai ir izstrādāti daudzu citu nozīmīgu zinātnisku un lietišķu pētījumu ietvaros.

2. Latviešu valodas apguves iespēju vērtējums

Praktiski visi fokusa grupu diskusiju dalībnieki ir atzinuši, ka ir mācījušies latviešu valodu. Latviešu valodas apguve notikusi (a) speciālu kursu ietvaros, un/ vai (b) izglītības iestādēs. No mērķa grupu pārstāvju teiktā izriet, ka nepieciešamību apgūt latviešu valodu rada, pirmkārt, racionāli apsvērumi – darba devēja un darba vides prasības pēc formālām un/vai reālām valodas zināšanām, un, otrkārt, emocionāli apsvērumi – zināt tās valsts valodu, kurā dzīvo. Jāatzīst, ka otrais minētais apsvērums ir raksturīgs galvenokārt Rīgas un Liepājas fokusa grupu diskusiju dalībniekiem. Daugavpils fokusa grupu diskusiju dalībnieku domas par šo apsvērumu dalās – daļa diskusiju dalībnieku uzskatīja, ka ir pietiekami latviešu valodu tikai saprast, par līdzvērtīgu saziņas valodu saglabājot krievu valodu.

Attiecībā uz latviešu valodas apguvi izglītības iestādēs, jāatzīmē, ka mērķa grupas pārstāvji fokusa grupu diskusijās lielākoties pārstāv to paaudzi, kas latviešu valodu ir apguvuši jau pēc vidējās izglītības iegūšanas, latviešu valodu mācotiesursos vai pašmācības ceļā un nostiprinot to komunikācijā ar latviešiem.

„Es, piemēram, kad bija vajadzīga latviešu valodas kategorija darba vajadzībām, gāju uz kursiem. Veiksmīgi nokārtoju eksāmenu.” (Liepāja)

„Universitātē, kad stājos, bija divas plūsmas – latviešu un krievu. Sanāca tā, ka 1. kursā es paņēmu akadēmisko, kad atgriezos, vairs nebija krievu plūsmas, bet bija kopīga latviešu valodā. Es biju vieglā šokā. Man bija grūti mācīties augstāko matemātiku, fiziku, ķīmiju latviešu valodā. Mājās līdz asarām sēdēju ar vārdnīcu un tulkoju terminoloģiju. (..) Universitātē man izdevās nedaudz pamācīties, bet rakstīt... sarunvaloda bija tādā līmenī, kādā es runāju ar saviem kursabiedriem, kuri bija uzmanīgi latviešu biedri. Viņi mēģināja palīdzēt mums visiem, jo es nebiju vienīgā ar sliktām latviešu valodas zināšanām grupā. Es uzskatu, ka mūsu kursabiedri ļoti mums palīdzēja. Pēc tam, kad es aizgāju strādāt, tiku latviešu kolektīvā, tas ir pats labākais veids – tā ir komunikācija, kad tu runā astoņas stundas diennaktī.” (Liepāja)

Mērķa grupas pārstāvji norāda, ka ar to viņi atšķiras no jaunākās paaudzes (jaunākiem par 30 gadiem), kuriem latviešu valodas apmācība tiek īstenota jau vispārējās pamata un vidējās izglītības mācību programmās. Mērķa grupas pārstāvji ir pārliecināti, ka latviešu valodas apgūšana vidējās izglītības mācību programmās nodrošina labākas zināšanas, un attieksmēs ir novērojama gan paļaušanās uz to, ka latviešu valoda bērniem tiks iemācīta skolā, gan arī

sūdzības tajos gadījumos, kad vecāki uzskata, ka skolā latviešu valoda netiek mācīta pietiekami augstā līmenī.

Saistībā ar latviešu valodas vides nepietiekamību kā viena no pašmācības metodēm, tika minēta sarunāšanās ar ģimenes locekļiem latviešu valodā, piemēram, bērniem, vecākiem, kuri latviešu valodu zina labāk. Lai gan ģimenes vide šķiet esam viens no ērtākajiem veidiem, kā nodrošināt ikdienas sarunvalodas praksi, fokusa grupu diskusiju dalībnieku pieredze liecina, ka šīs metodes efektivitāte tomēr ir zema. Tas tāpēc, ka, pirmkārt, nav iespējams praktizēties sistemātiski – katru dienu, jo ģimenes locekļi ikdienā var būt noguruši un aizņemti ar citām rūpēm. Otrkārt, pastāv iespēja iemācīties valodu kļūdaini – lai gan ģimenes locekļi latviešu valodu zina labāk, tomēr pastāv liels risks iemācīties kļūdainu garumzīmju un locījumu lietošanu, tādēļ ir efektīvāk izmantot profesionāla latviešu valodas skolotāja pakalpojumus.

„Mājās runāju krievu valodā. Bērni skolā mācās latviešu valodu, un es kopā ar viņiem.” (Liepāja)

„Nepieciešams, lai būtu sistēma. Tā kā bērni ir pieauguši, viņi atnāk no darba, viņi ir noguruši. Ja sāc uzdot jautājumus [par latviešu valodu], tad tas beidzas ar smiekliem. Vai nu vajag cītīgi un pastāvīgi, lai būtu vēlme visiem, bet ne tikai man.” (Rīga)

„Mēģināju runāt ar vecākiem. Iemācīt viņus. Arī ar bērniem mēģināju. Patiesībā ir grūti, lai kādu mācītu, vajag ar kādu runāt šajā valodā. Ir nepieciešama milzīga pacietība. Izlēmām, ka tā mums būs svešvaloda, ka mācīsimies to kā svešvalodu. To ir jāsaprot, bet nervus nebojāsim.” (Rīga)

Vienlaikus mērķa grupas pārstāvji norāda, ka mulsumu rada tas, ka gan paši latvieši, gan latviešu valodas skolotāji mēdz vienu un to pašu teikumu izpaust atšķirīgās gramatikas formās, piemēram, ar atšķirīgām galotnēm, kas rada neizpratni un nedrošību par to, kāda ir pareizā gramatikas forma. Runājot par latviešu valodas lietošanu, tās apmācībām un gatavošanos naturalizācijas eksāmeniem, dažādos kontekstos atklājas, ka mērķa grupas pārstāvjiem vislielākās bažas sagādā un tāpēc par vissvarīgāko latviešu valodas apguvē viņi uzskata iemācīties pareizu latviešu valodas gramatiku (parasti – garumzīmju, locījumu un darbības vārdu laiku lietošanu).

„Darbā mums ir trīs latviešu valodas pasniedzēji. Pie katra pienākot, katrs galotni uzrakstīs savā veidā – tā, tā vai tā. Kad atnāc uz kursiem, pasniedzējs visu nosvītro, pasaka, ka viss ir ne tā, kā vajag, bet vajag šitā. Mēs sēžam un viss – pilnīgs strupceļš mūsu galvās.” (Rīga)

Runājot par latviešu valodas apmācību pieejamību, jāņem vērā, ka pēdējo gadu laikā dažādās programmās un projektos mērķa grupas pārstāvjiem tiek piedāvāti arī latviešu valodas kursi. Par tiem labāk informēti ir trešo valstu valstspiederīgie, kuri Latvijā ieradušies pēdējo desmit gadu laikā. Latvijas nepilsoņi un trešo valstu valstspiederīgie, kas Latvijā dzīvo ilgāku laiku, par kursu pieejamību pēdējo gadu laikā nav interesējušies, tāpēc par jautājumu visbiežāk mēdz izteikties, balstoties uz radnieku vai draugu pieredzi. Viena fokusa grupu diskusiju dalībniece bija pedagogs, tāpēc bija apmeklējusi latviešu valodas kursus, kuri tiek piedāvāti pirmsskolas izglītības iestāžu pedagogiem saistībā ar plānoto pāreju uz bilingvālo apmācību mazākumtautību pirmsskolas izglītības iestādēs.

Izvērtējot mērķa grupas sniegtās atbildes, var nosaukt trīs galvenās problēmas saistībā ar latviešu valodas apguvi. Pirmkārt, tā ir latviešu valodas kursu pieejamība. Mērķa grupas pārstāvji norāda, ka latviešu valodas kursi visbiežāk tiek organizēti par maksu, tāpēc visi tos nevar atļauties. Visbiežāk šo problēmu minēja Daugavpils fokusa grupu diskusiju dalībnieki, kas daļēji ir saistīts ar augstāku bezdarbu un zemāku vidējo algu Latgales reģionā kopumā. Savukārt vairāki Rīgas fokusa grupu diskusiju dalībnieki norādīja, ka citās Eiropas Savienības

(c) Baltic Institute of Social Sciences

dalībvalstīs valodas apmācība līdzīgos apstākļos tiek nodrošināta bez maksas, tāpēc pauda principiālu nostāju, ka līdzīgi būtu jārikojas arī Latvijai. Otrkārt, problēmas rada latviešu valodas apmācību kvalitāte. Mērķa grupas pārstāvji, kuriem bija pieredze bezmaksas latviešu valodas kursu apmeklēšanā, norāda, ka daži no piedāvātajiem kursiem bijuši zemas kvalitātes. Treškārt, problēmas rada iespēju trūkums turpināt latviešu valodas apmācību pēc kursu noslēguma, ko var definēt arī kā nepietiekamu apmācību garumu, lai latviešu valodas zināšanas iesakņotos indivīda apziņā un ikdienas lietojumā.

„Sieva, lai nokļūtu uz kursiem, skaitījās biržā gandrīz pusgadu, uz latviešu valodas mācību kursiem.” (Daugavpils)

„Nav iespējas mācīties valodu tāpēc, ka par kursiem ir jāmaksā. Daudziem cilvēkiem nav naudas. Ja tas būtu pastāvīgi: „Mācieties, mācieties valodu. Ir bezmaksas kursi, lūdzu, ejiet!”” (Daugavpils)

„Es piedalījos dažādos projektos, kas domāti imigrantiem, kas integrējas latviešu sabiedrībā. Mums piedāvāja dažādus kursus. Tie bija tādi kursi – pasēdēsīm un paķīnāsim, parunāsim. Pagājušā gadā vasarā es tiku uz Rīgas domes bezmaksas kursiem skolā. Tur pēc dzīvesvietas... bija ļoti interesants tāds projekts, ja tev ir bērni skolēni, kas mācās skolā, kas atrodas tuvākajā apkārtnē, ja tu strādā, tad tev ir tiesības tikt uz šiem kursiem un mācīties. Tur, protams, viss bija nopietni.” (Rīga)

„Mums ir arī krievvalodīgais kolektīvs, kaut mums arī bija daudz kursu. (..) Mums nepārtraukti notiek bilingvālās apmācības kursi. Pēdējoreiz Rīgas dome mums iedeva bezmaksas kursus – 80 stundas. Mēs arī izgājām. Saprātām, ka tomēr strādā krievu kolektīvā un zaudē latviešu valodas zināšanas. Kad atnāca pasniedzējs un sāka uzreiz ar gramatiku, visas galotnes. Mums visas galotnes lidoja – nav skaidrs uz kurieni. Nu, nekas, kursa beigās, kad sāka iet 75-tā stunda, mēs jau sajūtām uzlabojumus, un sākām iet uz priekšu. Bet ar to viss apstājās. Pasniedzējs aizgāja projām.” (Rīga)

Trešo valstu valstspiederīgie, kuri ieradušies Latvijā pēdējo desmit gadu laikā, ir pieredzējuši informācijas trūkumu saistībā ar latviešu valodas apmācību iespējām un atbalstu, lai iekļautos Latvijas izglītības sistēmā:

„Bija laiks, kad mēs uz šejieni atbraucām, mēs palaidām garām tādu izdevību... es pat nezināju par to, ka atbraucot mēs varējām saņemt papildu latviešu valodas nodarbības. Tas pat bija obligāti. Skolai vajadzēja mums to nodrošināt. Es par to uzzināju, kad nomācījāmies gadu un pat vairāk. Vecākā meita vienu laiku bija izslēgta no skolas nesekmības dēļ latviešu valodā, kaut gan, izrādās, viņiem nebija tiesību to darīt tāpēc, ka mēs esam atbraucēji, tā nav mūsu dzimtā valoda.” (Rīga)

Apkopojot mērķa grupas paustās vajadzības saistībā ar latviešu valodas apguvi, redzams, ka to spektrs ir ļoti plašs. Tur, kur nacionālais sastāvs nodrošina dabisku latviešu valodas vidi (piemēram, Rīga un Liepāja, salīdzinot ar Daugavpili), mērķa grupa latviešu valodu zina relatīvi labāk un izjūt vajadzību padziļināti apgūt latviešu valodas gramatiku (pareizus lietvārdu un īpašības vārdu locījumus, darbības vārdu laikus un garumzīmju lietojumu). Savukārt mērķa grupas pārstāvji Daugavpilī izjūt vajadzību pēc, pirmkārt, lielākas latviešu valodas apmācības pieejamības kopumā (bezmaksas kursiem), kas ļautu kompensēt latviešu valodas vides trūkumu un attīstīt sarunvalodas prasmes.

3. Motivācija iegūt Latvijas Republikas pilsonību

Kopumā mērķa grupas pārstāvjiem bija grūtības nosaukt iespējamus motīvus iegūt Latvijas Republikas pilsonību. Kavējošo faktoru vidū nozīmīgākie bija emocionālie argumenti. Vairums fokusa grupu diskusiju dalībnieki (gan Latvijas nepilsoņi, gan tie trešo valstu valstspiederīgie, kuri Latvijā dzīvojuši pirms neatkarības atgūšanas vai ieceļojuši Latvijā 90.-tajos gados) kādreiz ir apsvēruši Latvijas pilsonības iegūšanu, taču kaut kādu iemeslu dēļ no šīs domas īstenošanas atteikušies, un pētījuma īstenošanas brīdī jutās pieraduši pie esošās situācijas. Šie mērķa grupas pārstāvji norāda, ka ikdienā neizjūt būtiskas neērtības saistībā ar to, ka nav Latvijas Republikas pilsoņi.

„Es divas reizes gāju kārtot pilsonību, bet abās reizēs neaizgāju, pirmo reizi bija komandējums un otro reizi bija komandējums. Sanāca, ka nekā. Pēc tam sanāca tāda situācija, ka vienkāršāk braukāt uz Krieviju, nekārtojot vīzu.” (Liepāja)

„Protams, ka tam [lai sagatavotos naturalizācijas eksāmeniem] jāvelta laiks, jāmācās. Tās ir bailes eksāmena priekšā. Tas nozīmē nervozēt, kaut kas kaut ko jautās. Ja nu kaut kas nav pareizi, bet naudu par to vajag maksāt. Tās ir neērtības. Bez pilsonības jau dzīvojam sen, mēs esam pie tā pieraduši. Gan jau arī turpmāk nodzīvosim.” (Daugavpils)

„Nav vēlmes izjust kārtējās neērtības, kārtojot eksāmenus. Ja nu vēl nenokārtosi. Tieši priekš sevis es arī izlēmu. Es neredzu nekādus plusus pilsonībai Latvijā. Es esmu nepilsonis. Es uzskatu, ka varbūt man pat ir vairāk iespēju. Uz to pašu Krieviju braucu, man nevajag nekādas vīzas.” (Daugavpils)

„Bija vēlme, bet es negribu stresu. Es zinu valodu. Es pabeidzu institūtu latviešu valodā. Es esmu precējusies ar pilsoni. Bērni ir pilsoņi. Bet es vienkārši negribu stresu. (..) Pārējais viss ir ļoti ērti. Ja agrāk bija problēmas ar vīzām, braucot uz ārzemēm... ar darbu... tad tagad, kad tās novērsa, uzreiz vairs nebija vajadzības.” (Rīga)

Savukārt tie trešo valstu valstspiederīgie, kuri Latvijā ieradušies pēdējo desmit gadu laikā un kuri nesen ir sasnieguši to uzturēšanās ilguma kritēriju, kas ļauj iegūt Latvijas pilsonību naturalizācijas kārtībā, norāda, ka apsver šādu iespēju.

Jāatzīmē, ka atsevišķi Latvijas nepilsoņi, kuri regulāri apmeklē tādas trešās valstis kā Ukraina, Baltkrievija vai Krievija, norāda, ka apstākļos, kad viņiem ir grūtības iegūt Latvijas pilsonību, viņuprāt, sarežģītā naturalizācijas procesa dēļ, viņi apsver iespēju iegūt pilsonību kādā no šīm valstīm. Šīs nostājas pamatā ir racionāli motīvi, piemēram, lai iebrāuktu Ukrainā, Latvijas nepilsoņiem esot nepieciešama vīza (Latvijas pilsoņiem – nav), taču, tā kā ir grūtības nokārt naturalizācijas eksāmenus, kā alternatīva iespēja tiek aplūkota Ukrainas, Krievijas vai Baltkrievijas pilsonības iegūšana, kas ļautu atrisināt radušās neērtības.

Turpinājumā sniegts motivējošo un kavējošo faktoru iegūt pilsonību apkopojums, iedalot tos racionālos un emocionālos motīvos.

3.1. Motivējošo faktoru iegūt pilsonību apkopojums

Visi fokusa grupu diskusiju dalībnieku nosauktie motivējošie faktori Latvijas Republikas pilsonības iegūšanai ir apkopoti tabulā, turpinājumā aplūkojot katru faktoru atsevišķi.

Racionālie motīvi	Emocionālie motīvi
-------------------	--------------------

Trešajā valstī uzkrātā darba stāža ieskaitīšana pensijas aprēķināšanā	Kauns vai neērtības sajūta, ka vienīgais no ģimenes nav Latvijas Republikas pilsonis (ja citi ģimenes locekļi ir pilsoņi)
Iespēja piedalīties politiskajā dzīvē (piedalīties vēlēšanās, būt par deputāta kandidātu u.tml.)	Piederības sajūta Latvijai, kad racionālie faktori, kas šobrīd attur iegūt pilsonību, kļūs nesvarīgi
Iespēja iegādāties īpašumā zemi	

Pirmais biežāk minētais motīvs iegūt Latvijas Republikas pilsonību ir emocionāls – kauns vai neērtības sajūta, ka vienīgais no ģimenes nav Latvijas Republikas pilsonis (ja citi ģimenes locekļi ir pilsoņi). Citi tabulā minētie motīvi, visi galvenokārt racionālas dabas, tiek minēti ievērojami retāk. Jāatzīmē, ka bieži vien grupu diskusiju laikā veidojās šāda situācija: ja kāds grupas dalībnieks min attiecīgo apsvērumu kā motīvu naturalizēties, citi diskusijas dalībnieki norāda, ka viņiem tas kaut kādu iemeslu dēļ nav svarīgs motīvs.

Racionālie motivējošie argumenti iegūt Latvijas pilsonību, kurus nosauc mērķa grupas pārstāvji, ir panākt, lai trešajā valstī uzkrātais darba stāžs tiktu ieskaitīts pensijas aprēķināšanā, iespēja piedalīties politiskajā dzīvē (piedalīties vēlēšanās, būt par deputāta kandidātu u.tml.), iespēja iegādāties īpašuma zemi. Attiecībā uz pēdējo argumentu atsevišķi mērķa grupas pārstāvji norāda, ka citās Eiropas Savienības dalībvalstīs (piemērā tiek minēta Itālija) zemi drīkst iegādāties arī attiecīgās valsts nepilsoņi (sīkāki komentāri par šo piemēru netika sniegti, tādēļ pētniekiem nav iespējams novērtēt piemēra atbilstību īstenībai). Tas tiek izmantots arī kā arguments, lai norādītu, ka Latvijas valsts naturalizācijas un arī citu jomu politika attiecībā pret nepilsoņiem ir īpaši stingra.

„Vienīgais variants, lai manu Uzbekistānas [darba] stāžu ņemtu vērā, ja es nokārtošu pilsonību, naturalizāciju. Teica, ka it kā to ņems vērā. Šeit arī tādas merkantīlas intereses, lai vismaz kaut kādu pensiju.” (Rīga)

Kā vēl vienu emocionālo faktoru atsevišķi mērķa grupas pārstāvji min piederības sajūtu Latvijai, taču šis faktors nav tik svarīgs, kā racionālie apsvērumi, kas kavē Latvijas pilsonības iegūšanu. Jāsecina, ka šie emocionālie faktori darbotos tad, kad racionālie faktori, kas šobrīd attur iegūt pilsonību, kļūtu nesvarīgi, piemēram, tad, kad iebraukšanai Krievijā Latvijas pilsoņiem nevajadzēs vīzu vai atkritīs nepieciešamība bieži doties komandējumos uz Krieviju.

Arguments, ka, ja Latvijas nepilsoņi iegūs pilsonību, viņiem būs ērtāk ceļot, diskusiju laikā kā motivējošs faktors praktiski netiek pieminēts. Tam ir divi iemesli. Pirmkārt, daudzas neērtības, kas var rasties Latvijas nepilsoņiem ceļojot, ir atrisinājuši privātie uzņēmumi, kas sniedz tūrisma un pārvadāšanas pakalpojumus, līdz ar to nodrošinot, ka visas neērtības tiek samazinātas vai operatīvi atrisinātas. Otrkārt, kā alternatīvo risinājuma variantu Latvijas nepilsoņi saskata iespēju iegūt kādas tuvējas trešās valsts (Krievijas, Ukrainas vai Baltkrievijas) pilsonību, un šī lēmuma pieņemšanas procesā racionālie argumenti var gūt virsroku pār pozitīvajiem emocionālajiem.

„Turklāt problēmas ar lidojumiem nepilsoņiem bija tieši ar kompāniju „Ryanair”. Viņi ir noregulējuši šo problēmu.” (Rīga)

3.2. Kavējošo faktoru iegūt pilsonību apkopojums

Visi fokusa grupu diskusiju dalībnieku nosauktie kavējošie faktori Latvijas Republikas pilsonības iegūšanai ir apkopoti tabulā, turpinājumā aplūkojot katru faktoru atsevišķi.

Racionālie motīvi	Emocionālie motīvi
Dārgas izmaksas atteikties no esošās trešās valsts valstspiederīgā (Krievijas, Ukrainas u.tml.) pilsonības	Aizvainojums (gan par nepilsoņu statusu kopumā, gan par to, ka naturalizācija ir maksas pakalpojums, salīdzinot ar citām ES valstīm u.tml.)
Aprēķini, cik maksā vīzas noformēšana uz Krieviju, Baltkrieviju u.tml., gadījumā, ja tiek iegūta Latvijas Republikas pilsonība (pretstatā, piemēram, Latvijas nepilsoņa vai trešo valstu valstspiederīgā statusam)	Nedrošība par etnisko un ekonomisko situāciju Latvijā, kas var radīt nepieciešamību aizbraukt
Aprēķini, cik izmaksā apmācības, lai sagatavotos naturalizācijas eksāmenam	Bailes no naturalizācijas eksāmeniem (latviešu valodas prasmes pārbaudes, Latvijas vēstures zināšanu pārbaudes)
Iespēja ātrāk doties pensijā, ja ir trešo valstu (Krievijas, Baltkrievijas) valstspiederīgais	Biedējošs zvēresta saturs, kas ir jāsniedz, iegūstot Latvijas pilsonību

Arī nosaucot kavējošos faktorus mērķa grupas pārstāvji, pirmkārt, min emocionālos apsvērumus. Galvenais arguments ir aizvainojums, kas izpaužas ļoti daudzveidīgi un kurā savijas dažādi aspekti – aizvainojums par iedzīvotāju dalīšanu pilsoņos un nepilsoņos, atgūstot valstisko neatkarību, aizvainojums par valdības pēdējo divdesmit gadu laikā īstenoto sociālo un ekonomisko politiku, aizvainojums, ka naturalizācijas process ir maksas pakalpojums, salīdzinot ar citām Eiropas Savienības dalībvalstīm (tiek pieminēts Spānijas, Vācijas un Itālijas piemērs) u.tml. Jāatzīmē, ka, tā kā daļa trešo valstu valstspiederīgo savulaik bijuši nepilsoņi, kas tagad kļuvuši par trešo valstu valstspiederīgajiem, tad aizvainojums viņiem ir tikpat svarīgs arguments kā Latvijas nepilsoņiem. Tikai tiem trešo valstu valstspiederīgajiem, kuri nav dzīvojuši Latvijā laikā, kad tika atgūta neatkarība un ir iebraukuši Latvijā pēdējo desmit gadu laikā, šis aizvainojums ir salīdzinoši svešs.

„Pastāv arī kaut kāds aizvainojums. Tāpēc, ka mēs piedzimām šajā pilsētā, Latvijā. Kāds atbrauca pēc tam uz šejieni, viņiem iedeva tikai uzturēšanās atļauju, un mums tāpat. Mūsu dzimtene ir šeit, mēs te piedzimām, citas dzimtenes mums nav. Kāpēc mums ir jāiet kārtot [naturalizācija], maksāt par to. pat pilsoņi daži nezina to valodu tajā līmenī, kādā zinām mēs. Mums vēl kaut ko jāpierāda, maksāt par to naudu, kaut arī mēs šeit piedzimām. Mums nav citas dzimtenes kaut kur tur.” (Daugavpils)

„Es arī saku, ka tieši ne valodas līmenī, bet tieši attieksme pret cilvēku. Viņi pret nepilsoņiem kā pret otro šķiru izturas. Es jūtu attieksmi pret sevi kā pret otrās šķiras cilvēku no valsts. Pilsonība - tas tik tiešām ir psiholoģiski sevi pazemot, iet uz kompromisiem, upurēt sevi, rupji izsakoties. Ja valsts nevēlas ziedot kaut ko manā labā, kāpēc man vajag to darīt. Tāda ir mana pozīcija.” (Daugavpils)

„Kaut man balvā [pilsonību iedodiet] iedodiet, es no tās atteikšos, jo šī valsts mani pavisam nemīl. Tā nemīl arī latviešus. Šī iekārta, kas ir tagad, patiesībā jau 20 gadus...” (Liepāja)

„Ziniet, jebkurā Eiropas valstī – Vācijā, Itālijā, Spānijā – kad cilvēks atbrauc un sāk vai nu mācīties, vai nu strādāt, tā saucas integrācija sabiedrībā. Tagad ir līgums, noteikts likums Itālijā, pēc kura tu paraksti līgumu par integrāciju. Tas iekļauj bezmaksas to aborigēnu valodas mācīšanos, uz kuriem jūs atbraucāt. Diemžēl Latvijā tāda nav. Pie tam tas ir bezmaksas. Cilvēkam ir izvēles brīvība, kādā valodā notiek šīs apmācības. Ja man ir krievu valoda, man mācīs pasniedzējs, kurš zina krievu valodu.

Tas iekļauj bezmaksas valodas apmācības. Diemžēl Latvija ir viena valsts, kurā tā nav. Par pilsonību te arī ir jāmaksā. Nevienā citā Eiropas Savienības valstī tāda nav. Kad man vēl bija ‘fix’ ideja aiziet nokārtot pilsonību, es runāju ar pasniedzēju. Viņa saka: „Ne Lietuvā, ne Igaunijā tāda nav. Šeit jums vajag naturalizēties uz sava rēķina. Vai nu tie ir cilvēki, kas pēc programmas ir atgriezti atpakaļ vai arī jūs, kas vēlas integrēties sabiedrībā, viņiem par to pašiem ir jāmaksā”. Mani tas apstādināja, es pateicu: „Stop! Uz kuriem mēs virzāties tādā gadījumā?”. Ja valsts vēlas mani redzēt šīs valsts iedzīvotāja lomā, lai es maksātu savus sociālos nodokļus... Mani vecāki šeit atstāja savu veselību, saņēma invaliditāti, iedeva šai valstij daudz. Tāpat kā tie, kas šeit iebrāuca, viņi šeit atstāj sociālos nodokļus. Vai tad mums nav uz to tiesību?” (Rīga)

„Nevienā valstī tāda nav. Pat, nodzīvojot Spānijā, es varētu vēl piecus gadus nodzīvot, es varu iet un saņemt Spānijas pilsonību. Nekādu eksāmenu, nekā. Es piedzimu Latvijā, šeit Rīgā. Te es esmu nekas.” (Liepāja)

„Palikšu bez darba, varbūt vērsīšos pēc pilsonības. Man nebūs ko darīt, būs vienalga, tad iešu saņemt. Izgāzīšos, kārtos no jauna. Bezdarbniekiem ir lētāk saņemt. Es nevēlos izlūgties valstij, iegūt ar saviem nerviem, pārdzīvojot, vai nokārtošu, vai nenokārtošu. Tests nav grūts, pati tā procedūra ļoti nospiež. Es nesaku, ka es netikšu galā. Es varbūt netikšu, jo sanervozēšos. Varbūt šī iemesla dēļ varu izgāzties. Bet mesties ceļos valsts priekšā par to, ko man vajadzēja saņemt, es nevēlos.” (Liepāja)

Atsevišķi fokusa grupu diskusiju dalībnieki minēja arī tādu kavējošo emocionālo faktoru kā nedrošība par etnisko un ekonomisko situāciju Latvijā, kas var radīt nepieciešamību aizbraukt, un tad trešo valstu valstspiederīgie izvēlētos doties uz savu etnisko dzimteni. Šādā situācijā, kā norāda diskusiju dalībnieki, ir ievērojami drošāk saglabāt trešās valsts pilsonību gan tāpēc, ka izbaukšana no Latvijas tad notiktu iespējami ātri, gan tāpēc, ka citādi rastos nozīmīgas grūtības etniskajā dzimtenē.

„Piemēram, man ir Krievijas pilsonība. Mans bijušais vīrs ir nepilsonis. Tātad mūsu bērni ir nepilsoņi. Potenciāli maniem bērniem ir iespēja saņemt vai nu Latvijas, vai Krievijas pilsonību. Ņemot vērā, kāda situācija periodiski rodas Latvijā, kaut kādi konflikta jautājumi parādās, tad dažkārt rodas doma – ja pēkšņi vajadzēs aizbraukt uz Krieviju? Aizbraukt uz Krieviju ar Latvijas pilsonību ir pašnāvnieciski.” (Liepāja)

Nākamais biežāk nosauktais kavējošais faktors arī ir emocionālas dabas – tās ir bailes no nespējas nokārtot naturalizācijas eksāmenus (latviešu valodas prasmes pārbaudes, Latvijas vēstures zināšanu pārbaudes), arī mulsums deklamēt Latvijas himnu, kas ir rakstīta kā dziesma. Kā norāda mērķa grupas pārstāvji, eksāmeni vienmēr ir saistīti ar emocionālu spriedzi, daži uzskata, ka nepieciešama ir ilgstoša un rūpīga sagatavošanās naturalizācijas eksāmeņiem, un sagaida, ka viņi nespēs nokārtot eksāmenus (ar pirmo reizi).

„Tagad es zinu, ka šīs prasības pret latviešu valodas zināšanām kļuva stingrākas. Es domāju, ja liktu jebkuram latvietim, kurš ir pilsonis, kārtot naturalizāciju, viņš nenokārtos. Tāpēc, ka gramatika cietīs visiem, es domāju.” (Rīga)

„Es arī domāju, ka neesmu tāds cilvēks, kas no pirmās reizes nokārtos. Vēsturi ir jāmacās. Tur var apjukt, ja cilvēks nav dzīvojis, nav piedzimis šajā valstī.” (Daugavpils)

„Barjera latviešu valodā. Cilvēkiem reāli ir barjera, viņi baidās runāt, jo baidās pateikt nepareizi, baidās, ka viņus izsmies. Kaut kas tamlīdzīgs. Viņa saka: „Es mācos, mācos, atnāku uz eksāmenu un neko vairs neatceros.”” (Liepāja)

Racionālo motīvu, kas kavē iegūt Latvijas pilsonību, starpā ir dažādi apsvērumi par izmaksām, kas saistītas ar vīzas noformēšanu uz Krieviju, Baltkrieviju u.tml., gadījumā, ja tiek iegūta Latvijas Republikas pilsonība (pretstatā, piemēram, Latvijas nepilsoņa vai trešo valstu valstspiederīgā statusam), izmaksas, kas saistās ar atteikšanos no esošās trešās valsts valstspiederīgā (Krievijas, Ukrainas u.tml.) pilsonības un aprēķini, cik maksā apmācības, lai sagatavotos naturalizācijas eksāmenam. Pēdējos aprēķinos ietilpst latviešu valodas apguves kursu, vēstures u.c. nepieciešamo grāmatu iegāde, lai sagatavotos eksāmenam, kā arī valsts nodevas apmēra izvērtējums. Vīzu noformēšanas izdevumi svarīgi ir tiem mērķa grupas pārstāvjiem, kuri regulāri brauc uz Krieviju un Baltkrieviju darījumu dēļ vai kuri uztur ciešas saites ar radniekiem, kas dzīvo trešajās valstīs, kā rezultātā braucieni notiek intensīvi un regulāri. Ņemot vērā, ka pētījuma īstenošanas brīdī tika izskatīts priekšlikums par dubultpilsonības pieļaušanu, daži trešo valstu valstspiederīgie bija pielietojuši nogaidīšanas stratēģiju, cerot, ka būs iespējama dubultpilsonība arī ar trešajām valstīm. Kā vēl viens būtisks racionāls motīvs vecākā vecuma grupā tika minēts arī pensionēšanās vecums, kurš Krievijā un Baltkrievijā esot ievērojami agrāks nekā Latvijā.

„Es arī gribēju naturalizēties. Skraidīju, gāju, interesējos, tērēju daudz laika, naudas. Kad es (..) nonācu līdz tam, cik vajag samaksāt par visu šo, man pārgribējās. Un attieksme tur tāda – ja vajag, aizej un pamēģini, samaksāsi, nesanāks, tad otro reizi atnāksi, vēlreiz samaksāsi. Man pārgribējās ar to saistīties.” (Rīga)

„Ja Latvijas pilsonība man sniegs tādu pašu pārvietošanās brīvību kā pašreizējā situācijā... es arī esmu Krievijas pilsonis ar pastāvīgo uzturēšanās atļauju Latvijā. Man nav nostalgijas ne pēc kā, tāpēc es esmu gatavs pārvietoties... uz šodien man ir ērti ar Krievijas pilsonību un ar uzturēšanās atļauju Eiropas Savienībā. Līdz konkrētām vietām es varu aizbraukt. Latvijas pilsonība man nedaudz ierobežo virzienā uz Krieviju, Kazahstānu, Kirgīziju, Tadžikistānu un tā tālāk.” (Liepāja)

„Varu pateikt par savu radnieci. Viņa nokārtoja pilsonību. Viņa to ļoti nožēlo. Viņai ir 55 gadi, viņa varētu pieņemt Krievijas pilsonību, bet viņa tagad to nevar izdarīt, jo Krievija nedod pilsonību iedzīvotājiem, kas ir naturalizējušies. Viņa naturalizējās un saņēma Latvijas pilsonību. Tagad krievi nevar iedot pilsonību. Viņa to ļoti nožēlo, jo sievietei 55 gados labi aiziet pensijā, nevis strādāt. Tā kā likumdošanā tagad būs [jāstrādā] līdz 65 gadiem, ļoti grūti šeit.” (Liepāja)

„Es uzskatu, ka tā vispār ir valsts kļūda, vadības kļūda – pareizi neatdalīt šīs lietas [pensiju jautājumus]. Kaut kā tās vajadzētu aprunāt, pastāv ekonomiskā atbalsta līgumi starp valstīm, kur pensijas un viss pārējais ir risināms. Cilvēks pie mums joprojām cenšas saņemt Krievijas pensijas, un, es tā saprotu, ka nepilsoņi Latvijā arī.” (Liepāja)

Atsevišķie trešo valstu valstspiederīgie, kuri ieradušies Latvijā pēdējo desmit gadu laikā, piemin, ka viņi izjūt bailes sniegt zvērestu Latvijas Republikai, jo zvēresta saturs esot pārāk emocionāli sakāpināts un poētisks (tiek minēts teikums „zvēru ar pēdējo asins pilienu”), kas neatbilst personiskajām izjūtām. No šo dalībnieku stāstītā izriet, ka viņus biedē arī tas, ka zvērests esot jāsniedz svinīgos apstākļos, tiek pieminēts, ka Valsts prezidenta klātbūtnē, kas, līdzīgi kā eksāmena nokārtošana, rada cilvēkiem stresu. Ņemot vērā to, ka spēkā esošajos 2011.gada 5.jūlija Ministru kabineta noteikumos Nr.521 „Naturalizācijas iesnieguma pieņemšanas un izskatīšanas kārtība” 5. punktā minēts, ka „aizpildot iesniegumu [naturalizācijai], persona paraksta solījumu par uzticību Latvijas Republikai”, var pieņemt, ka mērķa grupas pārstāvji vadās pēc neprecīzas vai novecojušas informācijas, kuru būtu nepieciešams izskaidrot turpmāko informatīvo kampaņu laikā.

4. Informācijas par Latvijas Republikas pilsonības iegūšanu un naturalizācijas eksāmenu vērtējums

Informācijas pieejamības par Latvijas Republikas pilsonības iegūšanu un naturalizācijas eksāmenu vērtējums tika veikts divējādi – pirmkārt, noskaidrojot informācijas pieejamību kopumā un šobrīd mērķa grupas rīcībā esošās informācijas kvalitāti, un, otrkārt, izvērtējot konkrētus Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldes sagatavotos un izplatītos informatīvos materiālus.

4.1. Vispārējs informācijas pieejamības vērtējums un Informācijas dienu pazīstamība

Vairums fokusa grupu diskusiju dalībnieku bija informēti par Latvijas Republikas pilsonības iegūšanas un naturalizācijas eksāmena procedūru. Informācija ir iegūta, gan savulaik interesējoties par naturalizācijas kārtību, gan arī uzklusot draugu, radu vai kolēģu pieredzi. Atsevišķi fokusa grupu diskusiju dalībnieki norāda, ka informāciju ieguvuši arī informatīvo pasākumu, atvērto durvju dienu, semināru un konferenču laikā, taču precīzu to norises vietu, laiku un nosaukumu vairs nespēja minēt. Kopumā, fokusa grupu diskusiju laikā iegūtā informācija liecina, ka, laiks, kad cilvēks pēdējo reizi interesējies par naturalizāciju un Latvijas pilsonības iegūšanu, nosaka arī informētības pakāpi un informācijas kvalitāti. Redzams, ka daļa mērķa grupas vadās pēc novecojušas informācijas. Tas, savukārt, nozīmē, ka īpaša uzmanība informatīvo kampaņu laikā būtu jāpievērš arī izmaņu izcelšanai un skaidrām norādēm, kas pēdējo piecu vai pat desmit gadu laikā ir mainīties naturalizācijas un Latvijas pilsonības iegūšanas kārtībā. Vairums mērķa grupas pārstāvju atzīst, ka pēdējā laikā nav sastapušies ar jaunu informāciju saistībā ar naturalizācijas un Latvijas pilsonības iegūšanas jautājumiem un, lai gan šobrīd Latvijas pilsonības iegūšanas jautājums nav tik aktuāls, ka šādas informācijas viņiem tomēr pietrūkst.

Kopumā ir trīs galvenās metodes, ar kuru palīdzību mērķa grupas pārstāvji nepieciešamības gadījumā meklētu informāciju par naturalizāciju: internetā, kontaktējoties ar PMLP un neformālo kontaktu ceļā, noskaidrojot līdzīgu cilvēku (radu, draugu, paziņu, kolēģu) pieredzi. Jāatzīst, ka interneta kā informācijas meklēšanas metodes pieminēšana būtiski atšķiras atkarībā no mērķa grupas pārstāvja vecuma. Internets ir pieņemamāka metode gados jaunākiem mērķa grupas pārstāvjiem (aptuveni līdz 45-50 gadus veciem), taču visu vecumu pārstāvji vienlīdz bieži pieminēja arī kontaktēšanos ar PMLP – vēršoties klātienē attiecīgajā nodaļā vai pa telefonu. Mērķa grupas pārstāvji arī atzīst, ka, līdzīgi kā reklāmas materiālus, kuri tiek iemesti pastkastītē, informāciju par naturalizācijas jautājumiem PMLP varētu mērķtiecīgi izsūtīt pa pastu.

„Ja es vēlreiz gribēšu mēģināt saņemt pilsonību, es iešu uz departamentu [PMLP], kāpēc man ir vajadzīgs internets?” (Liepāja)

„Vienkārši saskāros ar situāciju, ne vienmēr un ne visur, bet dažreiz gadās, ka ļoti vēlu notiek [informācijas] atjaunošana. Tāpēc es nevēlos zaudēt laiku interneta meklējumos, es labāk ieiešu un reāli parunāšu ar cilvēkiem.” (Liepāja)

„Es domāju, ka es paralēli... tā kā man periodiski vajag atjaunot savus dokumentus – pasi, uzturēšanās atļauju, vēl kaut ko, kaut kādas papildu izziņas saņemt, es principā no departamenta [PMLP] uzzinu, bet tā, mani darba kolēģi... procesi notiek abās

pusēs, un es viņiem esmu kā konsultants. Viņi, nepilsoņi, kāds tagad saņem Krievijas pilsonību, bet kāds tieši otrādi no nepilsoņa kārto Latvijas pilsonību.” (Liepāja)

„Internetā. Tad kaut ko no paziņām. Bet paziņas ir nekompetenti, tās ir baumas. Ej uz kaut kādu konsultāciju, tur uz Eiropas konsultāciju vari aiziet, viņi iedos, kā, piemēram, strādāt Eiropas Savienībā. Uz turieni ej. Viņi tev dod visas informācijas lapas. Tad tu ej pa iestādēm naturalizācijas jautājumos – ej uz turieni, kur tev jāiet. Vienkārši katram sava tēma. Cilvēks atnāks uz to iestādi, kur viņam vajag.” (Rīga)

Vairums fokusa grupu diskusiju dalībnieku nebija dzirdējuši par „Informācijas dienām”, kuras organizējusi PMLP. Tie mērķa grupas pārstāvji, kuri bija dzirdējuši par „Informācijas dienām”, šo informāciju bija ieguvuši no plašsaziņas līdzekļiem un citās valsts institūcijās, interesējoties par sev aktuāliem jautājumiem (piemēram, nodarbinātības iespējām). Mērķa grupas pārstāvji norāda, ka šādas informācijas dienas apmeklētu, ja viņiem būtu brīvs laiks un aktuāla interese par naturalizāciju, un ka, viņuprāt, nav nepieciešams gaidīt īpašas informācijas dienas, jo, nepieciešamo informāciju var iegūt arī jebkurā citā viņiem ērtā laikā, dodoties uz PMLP un uzdodot tās darbiniekiem interesējošos jautājumus.

„Kas skar mani personīgi, ja man būtu brīva diena, tad intereses pēc es aizietu. Bet, ja tā man nav brīva diena, es negrāšos atlikt savas darīšanas, lai aizietu. Es aizietu tikai paskatīties, paklausīties, kā dod informāciju, cik lielā mērā es to varu izmantot un kā to var izmantot man apkārtējie cilvēki.” (Rīga)

Izvērtējot informācijas kvalitāti, kāda ir mērķa grupas rīcībā par naturalizācijas un Latvijas pilsonības iegūšanas jautājumiem, redzams, ka mērķa grupas pārstāvjiem trūkst detalizētas informācijas ar atsevišķu eksāmenu posmu norisi, piemēram, vai un kuras eksāmena daļas ir kārtojamas testa veidā, vai ir iespējams izvēlēties, kā nokārtot Latvijas himnas teksta pārbaudījumu, kur mulsinošais aspekts šķiet teksta deklamēšana, lai gan ir ierasts himnu dziedāt (savukārt daļa mērķa grupas kautrējas dziedāt). Tāpat redzams, ka daļa no mērķa grupas rīcībā esošās informācijas ir novecojusi, piemēram, par solījuma Latvijas Republikai sniegšanas procedūru un par valsts nodevas apmēru par naturalizācijas iesnieguma iesniegšanu.

Mērķa grupas rīcībā ir maz informācijas par atvieglojumiem noteiktām personu grupām. Pirmais, kas nāk prātā fokusa grupu dalībniekiem, runājot par naturalizācijas eksāmenu atvieglojumiem, ir samazinātais valsts nodevas apmērs noteiktām personu grupām, piemēram, bezdarbniekiem, maznodrošinātajām personām. Atsevišķi fokusa grupu diskusiju dalībnieki bija dzirdējuši piemērus, kad kādi cilvēki bija atbrīvoti no kādas naturalizācijas eksāmena daļas invaliditātes dēļ. Apkopojot mērķa grupas pārstāvju rīcībā esošo informāciju, var secināt, ka informācija par atvieglojumiem ir pieejama fragmentāri, tai piemīt nejaušības raksturs, tāpēc būtu nepieciešama sistemātiska informēšana par atvieglojumu saņemšanas gadījumiem un nosacījumiem.

Nemot vērā, ka šādu neskaidro jautājumu par naturalizāciju un Latvijas pilsonības iegūšanu var būt daudz un ka fokusa grupu diskusijās bija iespējams noskaidrot tikai visaktuālākos, ieteicams PMLP darbiniekiem apkopot „Informācijas dienās” un līdzīgos pasākumos biežāk uzdotos jautājumus, un publicēt internetā un, iespējams, arī bukletu veidā īsas, taču izsmeltošas atbildes uz šiem jautājumiem (atkarībā no iespējām – ar vai bez uzdotajiem jautājumiem).

4.2. Informatīvo materiālu detalizēts izvērtējums

Fokusa grupu diskusiju dalībniekiem tika demonstrēti divi Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldes sagatavoti informatīvie materiāli – buklets „Latvijas pilsonības iegūšana naturalizācijas kārtībā” latviešu valodā (sagatavots un iespiests tipogrāfijā) un „Ielūgums uz informācijas dienām par Latvijas pilsonības iegūšanas iespējām” krievu valodā (sagatavots un izdrukāts dokumenta formātā). Fokusa grupu diskusiju dalībniekiem tika lūgts novērtēt sagatavoto materiālu dizainu, iekļautās informācijas izklāstu, saprotamību un aktualitāti.

Vērtējot bukletu „Latvijas pilsonības iegūšana naturalizācijas kārtībā” latviešu valodā (sagatavots un iespiests tipogrāfijā), mērķa grupu pārstāvji Daugavpilī un Liepājā pauda drīzāk pozitīvu nostāju par bukleta dizainu un tajā ietvertu informāciju, savukārt Rīgā – kritiski izteicās par bukleta dizainu.

Daļa mērķa grupas pārstāvju (galvenokārt Latvijas nepilsoņi) uzskatīja, ka buklets nav nepieciešams no tā viedokļa, ka šī informācija viņiem jau šobrīd ir zināma, aktuālas bija tikai kontaktinformācijas un valsts nodevu apmēra izmaiņas un personu, kurām piešķirti atvieglojumi, uzskaitījums. Citi mērķa grupas pārstāvji norādīja, ka bukletā ietvertajai informācijai jābūt ir krievu valodā, jo likumsakarīgi – šāda informācija tiek meklēta tad, kad cilvēks pirmo reizi interesējas par naturalizācijas kārtību un visdrīzāk latviešu valodu vēl nav apguvis tādā līmenī, lai spētu bukletu izlasīt. Savukārt tad, kad latviešu valoda ir apgūta, tad bukletā ietvertā informācija vairs nav aktuāla – tā jau ir zināma. Tādējādi mērķa grupas pārstāvji iesaka sagatavot bukletu arī krievu valodā vai – latviešu un krievu valodā paralēli.

Mērķa grupas pārstāvji uzskata, ka informācija ir izklāstīta īsi un loģiski, tā uzskatāma par objektīvu. Tomēr diskusiju dalībnieki norādīja, ka ir jautājumi, kuri viņiem interesē, taču bukletā nav atspoguļoti, piemēram, jau 4.1. nodaļā pieminētais detalizētais atsevišķo eksāmena daļu norises izklāsts, precīzs naturalizācijai iesniedzamo dokumentu uzskaitījums u.tml. Ņemot vērā bukleta apjomu, būtu jāizvērtē priekšlikums sagatavot vairākus atsevišķus tematiskos bukletus, piemēram, vienu ar vispārīgo informāciju par naturalizācijas kārtību, otru – ar detalizētu eksāmena norises izklāstu, trešo – īsu informatīvo bukletu ar iesniedzamo dokumentu sarakstu u.tml.

„Nu, saprotams, ja tas tev būs vajadzīgs, tad tu iedziļināsies detalizēti un sapratīsi. Protams, ka visu viņi neraksta. Man zvērests „iesprūdis rīklē”, bet par to tur nekā nav.” (Rīga)

„Man ir tāda sajūta, ka lojalitāte reducēta līdz valodas zināšanām. Es skatos, ja, piemēram, es nevēlos runāt šajā valodā kādu iemeslu dēļ, varbūt man vienkārši ir kompleksi, tad man bez tā nesaņem. Kaut arī es vēlos piedalīties politiskajā dzīvē. Es maksāju nodokļus, es piedzemdēju bērnus, es netaisos braukt prom no šejienes. Te 80-90% informācijas par to, ka vajag zināt valodu.” (Rīga)

„Atbaida tas, ka šeit ļoti daudz aprakstīta šī procedūra. Tā reāli atbaida. Šeit 30 minūtes, 30 minūtes, 30 minūtes. Daudzi paskatīsies un padomās, ka.. (..) tā ir eksekūcija. (..) Viņi [PMLP] varētu izlaist atsevišķu bukletu, kurā būtu aprakstīta šī procedūra tādā formā, ka jums tiks iedotas 30 minūtes, lai sagatavotos vai kaut kas tamlīdzīgs. Savukārt šeit [sausī] – 30 minūtes, 30 minūtes, 30 minūtes, 45 minūtes. Tas atbaida potenciālos pretendentes.” (Rīga)

Kā minēts iepriekš, iebildumi pret bukleta dizainu bija tikai Rīgas fokusa grupas diskusijas dalībniekiem. Kritiskas piezīmes tika izteiktas par krāsu izvēli bukletam, kas nerada asociācijas ar Latviju, burtu lielumu (balti burti uz sarkana fona ir grūti salasāmi), jo daudziem fokusa grupu diskusiju dalībniekiem bija nepieciešamas brilles, lai izlasītu informāciju (sk. detalizētāk citātus no fokusa grupas dalībnieku izteikumiem).

„Tā krāsa... ne tas, ka kaitina, bet neatbilst Latvijas karogam. Atcerieties Latvijas karogu! Ja mēs runājam par naturalizāciju, šī krāsu gamma drīzāk attiecas uz PSRS. Asociācijas... ja tā būtu galda [pie kura notika diskusija] krāsā, tad vairāk vai mazāk trāpītu šajā krāsu gammā. Bordo krāsa. Bet šī nav Latvijas krāsu gamma. Tāpēc cilvēkiem uzreiz rodas jautājums par šī bukleta saņemšanas lietderīgumu un par šīs informācijas kompetenci.” (Rīga)

„Zilā nav Latvijai dzimtā krāsa. Ja būtu vairāk zaļš. Zilā nav Latvijas krāsa. Nekad ar to neasociējās.” (Rīga)

Rīgas fokusa grupu diskusijas dalībnieki norāda, ka, lai gan Brīvības piemineklis ir atpazīstams Latvijas simbols, tikai pieminekļa augšējās daļas („Mildas”) tuvplāns rada negatīvas emocijas („Piemineklis tik bargi skatās „Vai tu nokārtosi [naturalizācijas eksāmenus]?”). Diskusijas dalībnieki ieteica, ka Brīvības pieminekli uz bukleta varētu attēlot pilnā apmērā, kas, viņuprāt, būs valstiskā simbola izmantošana mazāk draudīgā veidā.

Runājot par alternatīviem Latvijas simboliem, kurus varētu iekļaut oficiālā bukletā saistībā ar naturalizācijas un Latvijas pilsonības iegūšanas jautājumiem un kuri radītu pozitīvākas asociācijas, Rīgas fokusa grupu diskusijas dalībnieki min šādus: Latvijas daba (jūra, pludmale, saule, dzintars, kaijas, priedes, ezeri, pļavas), Latvijas kartes kontūras, Latvijas keramika, izmantot vairāk zaļās krāsas, kas viņiem vairāk asociējas ar Latviju.

„Varētu būt piemineklis, bet dabiskā veidolā, piemēram, ielas daļa, varbūt kādi svētki, epizode no ielas dzīves tāpēc, ka mēs visi esam dzīvi cilvēki un mēs vēlamies redzēt šo dzīvi, nevis izrautu kaut kādu epizodi. (...) Tad, ja mēs ņemam Brīvības pieminekli, tad, nevis fragmentāri vienu daļu, bet pilsonībā visu kopā ar ielu, zaļumu, ar tām pašām zilām debesīm, kaut kādi svētki, variants varētu būt kāda svinīgā daļa, kur svētki, cilvēki, karogs. Lai nebūtu tāda atrautība, bet gan momentu no dzīves. Tu mēģināsi šajā dzīves daļā ieiet.” (Rīga)

Vērtējot „Ielūgumu uz informācijas dienām par Latvijas pilsonības iegūšanas iespējām” krievu valodā (sagatavots un izdrukāts dokumenta formātā) no sniegtās informācijas viedokļa, vislielāko interesi mērķa grupas pārstāvju vidū radīja iespēja iziet eksperimentālo zināšanu pārbaudi. Tas tiek atzīts par motivējošo faktoru apmeklēt „Informācijas dienas”. Tomēr fokusa grupu diskusiju dalībnieki atzīst, ka vēlētos, lai eksperimentālā zināšanu pārbaude ir pieejama plašāk – arī ārpus „Informācijas dienām”.

Vienlaikus, vērtējot sniegto informāciju, diskusiju dalībnieki vērsa uzmanību uz to, ka Latvijas nepilsoņi neidentificē sevi ar jēdzienu „trešo valstu pilsonis”, tāpēc uzskatītu, ka informācija uz viņiem neattiecas, ka vairāki jēdzieni viņiem nav saprotami un ka atsevišķi izteikumi krievu valodā neskan pareizi, t.i., ir jūtams, ka teksts ir iztulkots no latviešu valodas uz krievu un ka tulkotājam, viņuprāt, krievu valoda nav dzimtā valoda. Iebildumi bija arī pret jauno informācijas tehnoloģiju izmantošanu informācijas sniegšanā, nenodrošinot tradicionālās informācijas sniegšanas formas (izdrukāti izdales materiāli u.tml.).

„Gados vecāks cilvēks vai cilvēks, kurš nedraudzējas ar datoru, nesapratīs. „Pasākuma dalībnieki saņems atmiņas karti USB ar informācijas materiāliem.” [smejas] Mēs vēl kaut ko sapratīsim, bet tur kaut kā citādāk vajadzētu uzrakstīt.” (Liepāja)

„Par to atmiņas karti USB....man nez kāpēc liekas, ka lielākā daļa iedzīvotāju tās neizmanto. Pirmkārt, tie būs velti iztērēti līdzekļi. Šajā situācijā labāk sagatavot informāciju drukātā veidā.” (Rīga)

„Ja USB atmiņas kartē būtu nevis informācijas materiāli, bet gan mācību materiāli, tad tas būtu daudz lietderīgāk un prātīgāk.” (Rīga)

„Jauniešiem nesaprotama šī frāze „trešo valstu pilsonis”. Tas ir murgs kaut kāds.” (Liepāja)

„Krieviski ne visai labi skan šis teikums: „чтобы получить дополнительную информацию о возможности участия в мероприятии дни информации” [lai saņemtu papildus informāciju par iespēju piedalīties informācijas dienas pasākumos]... kā krievvalodīgais cilvēks es šo frāzi uzrakstītu citādāk tāpēc, ka tā sajūk, un tālāk lasīt kaut kā zūd jēga. Bet šis sākumā [teksts pirms citētās frāzes] ir normāls. Un uzrakstīts ir skaidri.” (Liepāja)

„Pirmais punktiņš, kur „о возможности получения гражданства Латвии участники которых смогут...как проводится государственный экзамен...” [par Latvijas pilsonības iegūšanas iespējām, kurās dalībnieki varēs: rast priekšstatu par valsts eksāmenu norisi]. Kāds eksāmens? Es esmu strupceļā, izlasot „eksāmens”, es nesapratu, kāds eksāmens. (..) Es izlasīju „eksāmens”, bet te sākumā runā par pilsonību, šo vārdu „eksāmens” vajag izņemt.” (Liepāja)

„Šeit, man šķiet, (..) ir maigāk „получить представление о том, как проводится государственный экзамен” [„gūt priekšstatu par valsts eksāmena norises gaitu”], un jums iedos tās pašas 30 minūtes. Tā maigi. Un pavisam nav bail. Kaut arī šeit nav nekāda dizaina.” (Rīga)

Kā iespējamo šādu informatīvo materiālu izplatīšanas kanālu mērķa grupas pārstāvji iesaka izsūtīšanu pa pastu, kas ļautu nodrošināt visplašāko atbilstošo auditoriju. Fokusa grupu diskusiju dalībnieki norāda, ka gan Latvijas nepilsoņi, gan vēl jo vairāk – trešo valstu valstspiederīgie ir deklarējuši savu dzīvesvietu, tāpēc PMLP nebūtu nekādu grūtību identificēt adreses, uz kurām jāizsūta atbilstošie informatīvie materiāli.

Kā citu bukletu izplatīšanas veidu pētījuma veicēji iesaka izmantot jebkuru iestādi/ privātu uzņēmumu, kas nodrošina latviešu valodas apmācību, jo mērķa grupas teiktais liecina – izjutot motivāciju iegūt pilsonību, pirmais, ar ko sāktu mērķa grupas pārstāvji, ir latviešu valodas apguve vai zināšanu uzlabošana.

5. Apmācību un informatīvās vajadzības, gatavojoties eksāmenam

Mērķa grupas apmācību un informatīvās vajadzības, gatavojoties eksāmenam, daļēji jau ir raksturotas iepriekšējās nodaļās. Tie ir saturiski kvalitatīvi bezmaksas kursi, kas ļautu sagatavoties naturalizācijas eksāmeniem, bezmaksas mācību materiāli, tās ir informatīvās vajadzības par detalizētu eksāmena norises kārtību un iespējas eksperimentālā (testa) kārtībā kārtot eksāmenu, lai uzzinātu, ar ko (zināšanām, tehniskajām iespējām, sajūtām u.tml.) jāreķinās eksāmena kārtēšanas laikā. Daļa mērķa grupas pārstāvju uzskata, ka nebūtu jāiekasē arī valsts nodeva par naturalizāciju.

Vajadzību, gatavojoties eksāmenam, vidū jāuzsver iespējas novērtēt savas zināšanas, kārtojot eksperimentālu (testa) eksāmenu. Šāda iespēja ļautu pārvarēt baiļu sajūtu par savu zināšanu atbilstību un samazinātu satraukuma līmeni, kas rodas, kārtojot eksāmenus. Vienlaikus, lai pakalpojums tiktu izmantots, mērķa grupas pārstāvji norāda, ka lietderīgi būtu organizēt eksperimentālo eksāmenu tā, ka tas ir brīvi pieejams, piemēram, internetā, nevis PMLP telpās, jo viņi vēlētos testēt savas zināšanas vienatnē, lai neviens neredz. Kā pozitīvo piemēru mērķa grupas pārstāvji min iespēju eksperimentālā kārtā izmēģināt autovadīšanas eksāmena

teorētisko daļu CSDD mājas lapā, kuru var mēģināt nokārtot vairākkārtīgi un kura noslēgumā parādās nepareizi atbildētie jautājumi un pareizās atbildes.

Papildinot jau iepriekš minēto informāciju par nepieciešamību mācīties, lai nokārtotu naturalizācijas eksāmenus, mērķa grupas pārstāvji norāda, ka ļoti svarīgs ir kursu norises laiks. Tiem būtu jābūt piedāvātiem tā, lai apmācības varētu apmeklēt arī strādājoši mērķa grupas pārstāvji.

„Visi kursi notiek pa dienu. Ir daži, kas notiek vakarā, bet lieta tāda, ka katrs cilvēks turas pie sava darba, ir aizņemts. Un, lai atrastu laiku naturalizācijai, ir ļoti grūti fizisku parametru dēļ, tā kā tu esi vienīgais pelnītājs ģimenē. Tātad šo apsvērumu dēļ. Ja viņi ietu pretī strādājošiem cilvēkiem uz doto brīdi ar laiku, ar apmeklējumu, tad cilvēki būtu pateicīgāki... ja ietu pretī tādos jautājumos. Varbūt pat varētu sestdienās un svētdienās.” (Rīga)

Kā citu atbalsta iespēju atsevišķi fokusa grupu diskusiju dalībnieki pieminēja iespējas kādu laiku dzīvot latviskā vidē, latviešu ģimenē, nodrošināšana. Tas ļautu apgūt latviešu valodu un iegūt pārliecību par savām runas prasmēm:

„Lai, piemēram, mani aizsūtītu uz Latgali uz latviešu ģimeni, lai iemācītos latviešu valodu. Bērns taču sūta apmaiņā – latviešus uz turieni, krievus uz turieni.” (Rīga)

Vienlaikus, vērtējot pēdējo priekšlikumu, jāapsver iespēja nodot šādu pasākumu īstenošanu NVO sektoram, kurš dažādu projektu ietvaros varētu nodrošināt ne tikai seminārus vai pasākumus, kuros iepazīstina ar latviešu kultūru, bet arī citas iespējas integrēties latviskā vidē.

6. Valsts pārvaldes un pašvaldību iestāžu darbības vērtējums

Ņemot vērā, ka fokusa grupu diskusijās piedalījās trešo valstu valstspiederīgie un Latvijas nepilsoņi, dalībnieki visbiežāk ir komentējuši saskarsmi ar PMLP. Tāpat ir pieminēta saskarsme ar dažādām citām valsts un pašvaldību iestādēm (Nodarbinātības valsts aģentūru, pašvaldību, namu pārvaldi, policiju, izglītības iestādēm u.tml.).

Viens no biežākajiem PMLP apmeklēšanas iemesliem ir saistīts ar mērķa grupas statusu – trešo valstu valstspiederīgajiem ir jākārt uzturēšanās atļauja. Tāpat fokusa grupu diskusiju dalībnieki PMLP apmeklē tādos gadījumos, kad ir jāatjauno pasi, jāsaņem kādas papildu izziņas. Daži diskusijas dalībnieki savulaik ir interesējušies par Latvijas pilsonības iegūšanas un naturalizācijas jautājumiem. Saskarsmes iemesli ar pašvaldības iestādēm netika plaši raksturoti, bet daži fokusa grupu diskusiju dalībnieki minēja, ka šajās iestādēs viņi ir rakstījuši iesniegumus.

Stāstot par sadarbības pieredzi ar dažādām iestādēm, mērķa grupas pārstāvji visbiežāk ir bijuši neapmierināti ar darbinieku attieksmi. Fokusa grupu diskusijās reti izskanēja iebildumi pret darbinieku profesionalitāti un kompetenci. Vēršoties pēc palīdzības attiecīgajos dienestos, visu nepieciešamo informāciju viņi ir saņēmuši, taču iestāžu, t.sk., PMLP darbinieku attieksme bija plašu diskusiju temats.

Daži diskusijas dalībnieki ir novērojuši, ka vienā un tajā pašā iestādē (t.sk. PMLP) var būt atšķirīga darbinieku attieksme, norādot, ka to ietekmē cilvēku personīgās īpašības:

„Tie, kas dod uzturēšanās atļauju, ir divi cilvēki – sieviete un vīrietis. Sieviete ir ideāla, tiešām ļoti laba. Vīrietis pakalpojumu taīsa ar tādu izteiksmi „ko jūs šeit darāt?”” (Daugavpils)

„Dīvaina situācija ir mūsu pilsētā tādā ziņā, kad mūsu pilsētu vada latvieši, (..) Ja vajadzēja iesniegt kādus iesniegumus, drīkstēja pašvaldībā iesniegt krievu valodā. (...) Kad pilsētu sāka pārvaldīt pēc uzvārda (..) it kā krieviete, tagad iesniegumi tiek pieņemti tikai latviešu valodā. Tas ir paradokss.” (Daugavpils)

Ar izteikti negatīvu attieksmi PMLP saskārušies daži diskusijas dalībnieki. Jāatzīmē, ka fokusa grupu diskusiju darbinieki bieži stāsta par situācijām, kuras, spriežot pēc konteksta, ir notikušas piecus vai pat vairāk gadus atpakaļ, taču kuras ir radījušas tik dziļu aizvainojumu, ka savulaik piedzīvotā PMLP negatīvā darbinieku attieksme tiek izmantota kā arguments, kas attur naturalizēties. Kopumā visbiežāk fokusa grupu diskusiju dalībnieki ir saskārušies ar negatīvu attieksmi, kas izpaudusies kā nelaipna apkalpošana vai aizskaroši izteikumi, (piemēram, nosaucot viņus par „okupantiem”), jo viņi vērsušies iestādē krievu, nevis latviešu valodā, vai tāpēc, ka viņi nezina latviešu valodu.

„Palūdzu priekš bērniem pilsonību, tā kā viņi šeit mācījās institūtā, pateica, ka „jūs esat okupanti” un tā tālāk. Tā ir Migrācijas nodaļa. Un es pateicu, ka es nekad nebūšu Latvijas pilsonis.” (Daugavpils)

„Es zinu vienu „labu” sievieti, viņa pateica tā: „Mani krievi mocīja, lika. Bet tagad es esmu pie varas, un es mocīšu.”” (Daugavpils)

„Viņiem splauj sejā: „Tev vajag. Tu esi piedzimis un nodzīvojis šeit. Tev ir jāzina latviešu valodu.” Protams, ka jāzina, bet jābūt citai attieksmei.” (Liepāja)

„Vienkārši ir cilvēki gados, kas dzīvo šeit jau krietnu laiku daudzumu, viņi nevar iemācīties. Viņi sāk runāt, bet viņiem tik un tā atbild latviešu valodā. Viņiem rodas konfliktsituācijas, problēmas.” (Liepāja)

Fokusa grupu diskusijas dalībnieki pauda neapmierinātību arī ar Valsts valodas inspekcijas darbinieku attieksmi, kontrolējot latviešu valodas lietošanu darbavietās. Atsevišķi mērķa grupas pārstāvji gan pēc savas personīgās, gan pēc citu cilvēku pieredzes minēja situācijas, kad Valsts valodas inspekcija veic pastiprinātas kontroles vizītes tiem cilvēkiem, pirmkārt, kuriem ir krievu uzvārds, otrkārt, tiem, kas naturalizācijas kārtībā ir ieguvuši Latvijas pilsonību. Pēdējais minētais faktors rada neizpratni respondentiem, jo, viņuprāt, šāda latviešu valodas zināšanu pārbaude ir aizvainojoša. Tāpat neizprotama, pēc fokusa grupu diskusiju dalībnieku domām, ir Valsts valodas inspekcijas latviešu valodas zināšanu pārbaudes metode – jautājumu uzdošana par tādiem pasaulē notikušiem vai vēsturiskiem procesiem, uz kuriem atbildēt viņi nespēj nevis latviešu valodas zināšanu trūkuma, bet gan attiecīgās nozares nezināšanas dēļ:

„...atnāk inspektors un jautā, kā tur zemestrīce Japānā, kas tur notika ar atomelektrostaciju, kas mums kosmosā notiek, kura ir pirmā sieviete, kas lidoja kosmosā, ar ko viņa lidoja, kā viņa dzīvoja kosmosa kuģī.” (Rīga)

Negatīvu pieredzes piemēru ar vidējās izglītības iestādi min viens diskusijas dalībnieks. Pirmkārt, izglītības iestādē, kurā sāka mācīties diskusijas dalībnieka bērns pēc pārcelšanās uz Latviju, viņš netika informēts par iespēju saņemt papildu latviešu valodas nodarbības. Otrkārt, nesekmības dēļ bērns tika izslēgts no izglītības iestādes, kaut, kā vēlāk noskaidroja diskusijas dalībniece, izglītības iestādei nebija tiesību tā rīkoties.

Fokusa grupu diskusiju dalībnieki raksturoja dažādas rīcības stratēģijas, kādas viņi ir izstrādājuši, uzsākot komunikāciju ar valsts un pašvaldības iestādēm, lai panāktu vēlamu rezultātu. Visu sadarbības stratēģiju pamatā, spriežot pēc respondentu stāstītā, ir valodas izvēle, kas ir pozitīvas vai negatīvas saskarsmes noteicošais faktors:

1. Valodas izvēle atkarībā no iestādes atrašanās vietas. Daugavpils diskusijas dalībnieki ir atzinuši, ka vēršoties galvaspilsētas iestādēs, viņi gandrīz vienmēr par saskarsmes valodu izvēlas latviešu valodu. Savu izvēli viņi pamato ar Rīgā izvietoto iestāžu stingrāk izvirzītām prasībām runāt valsts valodā:

„Mums tikai dokumentācija ir latviešu valodā. Ja zvani uz Rīgu, tad, protams, nākas runāt latviešu valodā.” (Daugavpils)

2. Nepielāgošanās situācijai gadījumos, kad valsts iestādes darbinieki komunikācijā ar krievvalodīgiem principiāli izvēlas latviešu valodu. Respondenti savu rīcību skaidro ar to, ka valstī noteiktos reģionos faktiski pastāv divvalodība un darbinieki varētu būt atsaucīgāki:

„Sarunas gaitās ļoti bieži pāreju uz latviešu valodu, kaut sāku gandrīz vienmēr krievu valodā. Dažkārt pāreju, dažkārt nē. Nevaru noķert to mirkli, kad pāreju. Varu vispār ne reizi nepāriet. Jūtu cilvēka attieksmi. Ja principiāli runā latviešu valodā, es principiāli runāju krieviski.” (Liepāja)

3. Savas dzimtās valodas lietošana komunikācijā ar iestāžu darbiniekiem ar nolūku panākt, lai darbinieki turpina sarunu respondenta izvēlētajā valodā.
4. Latviešu valodas izmantošana sarunas sākumā, lai veidotu pozitīvu iespaidu par sevi, un tad pāriešana uz sarunu krievu valodā, jo latviešu valodas zināšanu trūkums liedz pilnībā izklāstīt problēmu:

„Ziniet, es rīkojos viltīgāk. Es nezinu, kā tas...bet, es no vienas puses, pašapliecinos priekš sevis, es sasveicināšos latviešu valodā, mēģinu noformulēt un uzdot jautājumu latviešu valodā, un pēc tā - hop un plūstoši pāreju uz krievu valodu. Viņi uz mani tā uzmanīgi skatās, tā iecietīgi. Kāpēc gan nepaskaidrot krievu valodā?” (Rīga)

5. Vajadzības gadījumā uz valsts iestādi tiek lūgts atnākt līdzī kādam citam cilvēkam, kurš zina latviešu valodu.

Sadarbības stratēģijas tiek izvēlētas, balstoties uz fokusa grupu diskusiju dalībnieku iepriekšējiem novērojumiem un pieredzi. Daudzi dalībnieki ir novērojuši, kā atkarībā no izvēlētas valodas valsts iestāžu darbinieku attieksme saskarsmes gaitā mainās. Šo novērojumu rezultātā, mērķa grupas pārstāvji ir secinājuši, ka saziņa latviešu valodā vai vismaz cenšanās to darīt darbinieku attieksmi padara pozitīvāku:

„Es sākumā atnācu, runāju krievu valodā – bija viena reakcija, kad sāku latviski runāt, tad cita reakcija. Diemžēl tā ir realitāte.” (Daugavpils)

„Pilsonības un migrācijas departamentā man pat ir vieglāk runāt latviešu valodā, jo attieksme tomēr nedaudz mainās. (...) kad cilvēks, kurš pieņem tavus dokumentus un viņam ir Latvijas pilsonība, un dzimtā valoda ir latviešu, tu ar viņu runā latviešu valodā – pret tevi citādāk [izturas] ... kaut viņi skatās manu pasi, kur pie dzimšanas vietas ir norādīta Maskava, bet cilvēks saprot un runā vārdus latviski. Es saprotu, ka tas viņos izraisa cieņu. Tad viņi veicīgāk aizpilda dokumentus un tā tālāk.” (Liepāja)

„Es biju pieņemšanā pie naturalizācijas dienesta [domāts – PMLP] un dzirdēju tādu sarunu: (...) viena darbiniece (...) uztraucas, ka atnāca cilvēks, kurš nokārtoja eksāmenu uz naturalizāciju, viņam iedeva kategoriju, nezinu, sanāk, ka arī pilsonību, bet viņš atnāca un pat nenasveicinājās latviešu valodā... cik tas ir nepatīkami. Es priekš sevis secināju, mācību guvu, ka, paldies Dievam, var taču sasveicināties – nu, labi, es sasveicināšos.” (Rīga)

Kaut arī, kā iepriekš minēts, daļa respondentu vairāk uzticas Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldes sniegtajai informācijai tiešajā komunikācijā (klātienē, pa telefonu), tomēr kā ieteikumu PMLP darba pilnveidošanai diskusiju dalībnieki minēja informācijas izplatīšanas caur internetu uzlabošanu. Viņuprāt, informācijai jābūt pilnībā pieejamai elektroniski, kā arī jābūt nodrošinātai atgriezeniskai saitei, tas ir, jābūt iespējai saņemt atbildes uz interesējošiem jautājumiem. Savu ieteikumu viņi pamato ar liela laika izšķiešanu, vairākas reizes klātienē dodoties uz iestādi.

SUMMARY

The study shows that the use of the Latvian language and the language environment depends on the place of residence and knowledge of the Latvian language of third country nationals and non-citizens of Latvia, either used or not used in formal and informal contacts. In general, representatives of the target group indicate that, in their opinion, lack of situations that require the use of the Latvian language constitutes an unfavourable environment for its acquirement at the level that would allow feeling comfortable when passing an examination of the Latvian language for naturalization.

Most frequently mentioned situations when third country nationals and non-citizens of Latvia need to use the Latvian language are: (a) when contacting with government institutions and (b) when fulfilling one's duties at work. The need to use the Latvian language at work depends on the following factors: (a) the public or the private sector of the workplace and the language policy at the enterprise or the institution stated by its management, (b) the predominant language at the workplace (a number and a prevalence of colleagues speaking Latvian or Russian), (c) does work involve clients' service and what is the native language of the clients.

Almost all participants of the focus group discussions admitted that they had learned the Latvian language. The Latvian language has been acquired (a) at language training courses and/ or (b) at education institutions. The need to acquire the Latvian language is based, firstly, on rational considerations – the demand of employer and the formal or real requirements to know the language, and, secondly, on emotional considerations – to know the language of residence country.

Three main problems regarding acquirement of the Latvian language are identified in the study. Firstly, it is an accessibility of the Latvian language training. Representatives of the target group indicate that, most often, the training of the Latvian language is charged; hence, not all may afford to pay for the courses. This problem was particularly emphasized by participants of the focus group discussion in Daugavpils, Latgale region, where the level of unemployment is higher and the average wage is lower. Secondly, the problem is the quality of the Latvian language training. Representatives of the target group who have experience in attending the Latvian language training organised free of charge indicate that courses have been low in their quality. Thirdly, problems arise from the lack of opportunities to continue the Latvian language training after the end of the courses. The insufficient length of the training does not allow acquiring knowledge of the Latvian language in person's consciousness and everyday use.

Spectrum of needs expressed by the target group regarding the Latvian language training is very broad. If the ethnic composition provides natural Latvian language environment (for example, in Riga and Liepāja in contrast to Daugavpils), representatives of the target group know the Latvian language comparatively better and feel need for an advanced training in grammar of the Latvian language (correct case endings of nouns and adjectives, tenses of verbs and use of lengthening marks). In their turn, representatives of the target group in Daugavpils feel need for greater accessibility of the Latvian language training in general to compensate a lack of the Latvian language environment and to develop everyday speech skills.

The first more frequently mentioned motive to acquire the citizenship of Latvia is emotional – it is a shame or a discomfort to be the only one in a family who is not a citizen of Latvia (if all other family members are citizens). Rational persuasive motives to acquire the citizenship of Latvia are: to achieve that the length of working life accumulated in the third country is included into the calculation of retirement pension; rights to participate in political life (participate in elections, to stand for deputy candidate etc.) and right to purchase landed property.

In its turn, the main obstructive factor to acquire the citizenship of Latvia is a resentment that has been expressed in various forms – the resentment about division of population in citizens and non-citizens after the regaining of independence; the resentment about social and economic policy implemented by government during the last twenty years; the resentment about the fact that there is a charge for naturalization service when comparing with other member states of European Union. An obstructive factor is also a fear of failure in examinations for naturalization due to emotional strain. Resentment and fear are emotional factors mentioned by representatives of the target group.

Rational motives that preclude from the acquisition of the citizenship of Latvia include various considerations regarding the costs of visa processing to Russia, Belorussia etc. in cases if the citizenship of Latvia has been acquired (for example, in comparison with conditions to non-citizens of Latvia or third country nationals); the costs of renunciation of former citizenship of the third country (Russia, Ukraine etc.) and the estimations of training costs to prepare for examination of naturalization.

Most of the participants of the focus group discussions are informed about proceedings of acquisition of the citizenship of Latvia and the examination of naturalization. Information has been gained both by once taking interest about proceedings of naturalization and by accumulation of experience of friends, relatives or colleagues. Currently, representatives of the target group lack detailed information about passing of particular parts of examination, for example, do any and which parts of examination contains a test; is it possible to choose the way how to pass the test of the text of the national anthem; on advantages for particular groups etc. Similarly, part of information at disposal for the target group is outdated.

Considering that such kind of unclear questions about naturalization and acquisition of the citizenship of Latvia might be a lot and focus group discussions allow identifying only the most actual ones, it is recommended to the staff of the Office of Citizenship and Migration Affairs (OCMA) to summarize questions asked most frequently at “Information days” and similar events and to publish short, but exhaustive answers to them via internet or in brochures.

The training and informative needs of the target group to prepare for examination of naturalization are: (a) a training in a good quality and free of charge that allows preparing for examinations of naturalization; (b) textbooks free of charge; (c) detailed information on proceedings of examination of naturalization and (d) opportunity to pass experimental (test) examination to get to know what to expect (in terms of knowledge, technical solutions, own feelings etc.) when passing examination. This opportunity would allow overcoming a fear of conformity of own knowledge and decrease a level of emotional strain. At the same time, it would be useful to make a test examination easy accessible, for example, via internet, instead of arranging it in the facilities of the OCMA. As a positive example the possibility to pass as a test of the theoretical part of divers’ examination available at home page of the Road Traffic Safety Directorate is mentioned.

When contacting with various governmental and municipal institutions, most often representatives of target group have been dissatisfied with an unkind attitude and an offensive comments of the staff. During the focus group discussions, no objections towards professionalism and competence of the staff have been expressed.

Although part of participants trust more to information provided by the OCMA during direct communication (at presence, by phone etc.), still, as recommendation for enhancing performance of the OCMA, participants of discussions have mentioned the improvement of quality and accessibility of information available via internet. In their opinion, all information has to be computerized, as well as feedback, i.e., opportunity to receive answers to asked questions, must be provided.

РЕЗЮМЕ

Исследование показало, что использование латышского языка и языковая среда зависят от места жительства граждан третьих стран и неграждан Латвии, а также знаний латышского языка, которые используются или не используются в формальных или неформальных контактах. В целом представители целевой группы указывают на то, что, по их мнению, отсутствие ситуаций, в которых была бы необходимость использовать латышский язык, создает неблагоприятную среду для обучения языку на таком уровне, чтобы чувствовать себя уверенно на экзамене по латышскому языку, который необходим для натурализации.

Чаще всего названные ситуации, при которых появляется необходимость использовать латышский язык: (а) общаясь с государственными учреждениями и (b) выполняя рабочие обязанности. При выполнении рабочих обязанностей необходимость в использовании латышского языка зависит от нескольких факторов: (а) от государственного или частного сектора, которому соответствует место работы, и от языковой политики, установленной руководством, в предприятии или в учреждении, (b) от доминирующего языка в коллективе (количество и преобладание коллег, говорящих на латышском или русском языках), (с) от характера работы – связана ли работа с обслуживанием клиентов и какой у клиентов родной язык.

Практически все участники фокус-групп признали, что обучались латышскому языку. Обучение латышскому языку проходило (а) в рамках специальных курсов, и/ или (b) в учебных учреждениях. Из сказанного представителями целевых групп вытекает, что необходимость в обучении латышскому языку создают, во-первых, рациональные соображения – требования работодателя и рабочей среды на формальные и/ или реальные знания языка, и, во-вторых, эмоциональные соображения – знание языка той страны, в которой живешь.

В исследовании идентифицированы три главные проблемы в связи с обучением латышскому языку. Во-первых, доступность курсов латышского языка. Представители целевой группы указывают на то, что курсы латышского языка чаще всего проходят платно, поэтому не все их могут позволить. Особенно эту проблему акцентировали участники фокус-групп Даугавпилса, что частично связано с самой высокой безработицей и с самой низкой зарплатой в Латгальском регионе в целом. Во-вторых, проблемы создает качество обучения латышскому языку. Представители целевой группы, у которых был опыт в посещении бесплатных курсов латышского языка, указывают на то, что они были низкого качества. В третьих, проблемы создает нехватка возможностей продолжать обучение латышскому языку после окончания курсов, что можно назвать как недостаточную продолжительность обучения, чтобы знания латышского языка укоренились в сознании индивида и в повседневном использовании.

Спектр потребностей целевой группы в связи с обучением латышскому языку очень широкий. Там, где национальный состав обеспечивает естественную среду латышского языка (например, по сравнению с Даугавпилсом, это в Риге и в Лиепаве), представители целевой группы латышский язык знают относительно лучше и испытывают потребность в углубленном освоении грамматики латышского языка (в правильных падежных формах имён существительных и имён прилагательных, временах глаголов и

в использовании знаков долготы). В свою очередь, представители целевой группы в Даугавпилсе испытывают потребность в большей доступности обучения латышскому языку в целом, что одновременно позволило бы компенсировать нехватку среды латышского языка и развитие навыков разговорной речи.

Первый чаще всего упомянутый мотив получить гражданство Латвийской Республики эмоциональный – стыд или чувство неловкости, что единственный в семье не является гражданином Латвийской Республики (если другие члены семьи являются гражданами). Рациональные мотивирующие аргументы в получении гражданства Латвии: добиться, чтобы накопленный рабочий стаж в третьей стране учитывался бы при начислении пенсии, возможность участвовать в политической жизни (участвовать в выборах, являться кандидатом в депутаты и тому подобное) и возможность приобрести землю.

Главным препятствующим фактором в получении гражданства Латвийской Республики является чувство обиды, которое проявляется по-разному – чувство обиды за деление жителей на граждан и неграждан после восстановления государственной независимости, чувство обиды за реализованную правительством социальную и экономическую политику за последние двадцать лет, чувство обиды за то, что процесс натурализации является платной услугой по сравнению с другими странами Европейского Союза. Тормозящим фактором является страх перед возможностью провала на экзамене по натурализации из-за эмоционального напряжения. Чувство обиды и страх являются эмоциональными факторами, которые упомянули представители целевой группы.

Среди рациональных мотивов, которые препятствуют получению гражданства Латвии, существуют разные соображения о расходах, которые связаны с оформлением визы в Россию, Белоруссию и тому подобное, в случае получения гражданства Латвийской Республики (в отличие, например, от статуса негражданина Латвии или гражданина третьих стран), расходы в связи с отказом от гражданства третьей страны (российского, украинского и тому подобное) и подсчёт, сколько стоит обучение, чтобы подготовиться к экзамену по натурализации.

Большинство участников фокус-групп информированы о процедуре получения гражданства Латвийской Республики и об экзамене по натурализации. Информация получена непосредственно при заинтересованности и выяснении о порядке натурализации, а также из опыта друзей, родственников и коллег. На данный момент представителям целевой группы не хватает точной информации о процессе отдельных этапов экзамена, например, можно ли какие-нибудь части экзамена сдать в виде теста, и которые именно части экзамена можно сдать в виде теста, есть ли возможность выбрать, в каком виде сдать проверку текста латвийского гимна, о льготах конкретным группам людей и тому подобное. А также заметно, что часть информации, которая имеется в распоряжении целевой группы, устарела.

Учитывая, что таких неясных вопросов о натурализации и о получении Латвийского гражданства может быть много и что в фокус-группах возможно было выяснить только самые актуальные вопросы, рекомендуем работникам УДГМ обобщать часто задаваемые вопросы на «Информационных днях» и других похожих мероприятиях, публиковать в интернете и в виде буклетов короткие, но исчерпывающие ответы на эти вопросы.

Информативная необходимость и необходимость в обучении целевой группы при подготовке к экзаменам: (а) по содержанию качественные бесплатные курсы, которые

позволили бы подготовиться к экзаменам по натурализации, (b) бесплатные учебные материалы, (c) информативная необходимость о точном порядке прохождения экзамена и (d) возможности в экспериментальном (пробном) виде сдать экзамен, чтобы узнать, на что (знания, технические возможности, ощущения и тому подобное) рассчитывать во время сдачи экзамена. Такая возможность позволила бы преодолеть чувство страха о соответствии своих знаний и снизить уровень тревоги. Одновременно, чтобы услугу использовали бы, целесообразно было бы организовать экспериментально пробный экзамен так, чтобы это было бы легкодоступно, например, в интернете, а не в помещениях УДГМ. Как положительный пример упомянута возможность в экспериментальном виде попробовать сдать теоретическую часть экзамена по вождению на домашней странице CSDD.

При посещении разных государственных учреждений и учреждений самоуправления, представители целевой группы чаще всего были неудовлетворены неприветливым отношением и оскорбительными комментариями работников этих учреждений. В ходе дискуссий в фокус-группах не были высказаны никакие возражения против профессиональности и компетентности работников.

Хотя часть респондентов больше доверяет предоставленной информации Управлению по делам гражданства и миграции в прямом общении (на месте, по телефону), всё-таки участники дискуссии рекомендовали для усовершенствования работы УДГМ улучшить качество информации, доступной в интернете, и её доступность. По их мнению, вся информация должна быть полностью доступна в электронном виде, также должна быть установлена обратная связь, то есть, должна быть предоставлена возможность получить ответы на интересующие вопросы.

PIELIKUMS: FOKUSA GRUPU DISKUSIJU DALĪBNIEKU RAKSTUROJUMS

Daugavpils

Nr.p.k.	Mērķa grupa	Pilsonība	Dzimums	Vecums	Nodarbošanās
1.	Trešo valstu pilsonis	Krievijas	Vīrietis	58	pensijā
2.	Trešo valstu pilsonē	Ukrainas	Sieviete	49	nestrādā
3.	Latvijas nepilsonis	-	Vīrietis	30	strādā
4.	Latvijas nepilsonis	-	Vīrietis	37	strādā
5.	Trešo valstu pilsonis	Ukrainas	Vīrietis	63	pensijā
6.	Trešo valstu pilsonē	Ukrainas	Sieviete	45	strādā
7.	Latvijas nepilsonis	-	Vīrietis	66	pensijā
8.	Latvijas nepilsonē	-	Sieviete	37	nestrādā
9.	Trešo valstu pilsonis	Krievijas	Vīrietis	61	strādā

Rīga

Nr.p.k.	Mērķa grupa	Pilsonība	Dzimums	Vecums	Nodarbošanās
1.	Trešo valstu pilsonē	Krievijas	Sieviete	51	strādā
2.	Trešo valstu pilsonē	Krievijas	Sieviete	45	nestrādā
3.	Trešo valstu pilsonē	Uzbekistānas	Sieviete	45	strādā
4.	Trešo valstu pilsonis	Krievijas	Vīrietis	49	strādā
5.	Latvijas nepilsonē	-	Sieviete	35	strādā
6.	Latvijas nepilsonē	-	Sieviete	40	strādā
7.	Latvijas nepilsonē	-	Sieviete	47	strādā
8.	Latvijas nepilsonis	-	Vīrietis	54	strādā

Liepāja

Nr.p.k.	Mērķa grupa	Pilsonība	Dzimums	Vecums	Nodarbošanās
1.	Trešo valstu pilsonis	Krievijas	Vīrietis	32	strādā
2.	Trešo valstu pilsonē	Krievijas	Sieviete	37	strādā
3.	Trešo valstu pilsonis	Baltkrievijas	Vīrietis	~50	strādā
4.	Latvijas nepilsonis	-	Vīrietis	25	strādā
5.	Latvijas nepilsonē	-	Sieviete	42	strādā
6.	Latvijas nepilsonē	-	Sieviete	35	strādā
7.	Latvijas nepilsonis	-	Vīrietis	50	strādā

ANOTĀCIJA

Pētījuma mērķis, uzdevumi un galvenie rezultāti latviešu valodā (brīvā tekstā, aptuveni 150 vārdu) Pētījuma mērķis bija ar trīs fokusa grupu diskusiju palīdzību noskaidrot trešo valstu valstspiederīgo un Latvijas nepilsoņu viedokli par Latvijas pilsonību un iemesliem, kas veicina vai kavē pilsonības iegūšanu. Fokusa grupu diskusijas notika Rīgā, Daugavpilī un Liepājā. Biežāk minētais motīvs iegūt Latvijas Republikas pilsonību ir emocionāls – neērtības sajūta, ka vienīgais no ģimenes nav Latvijas Republikas pilsonis. Galvenais kavējošais faktors iegūt Latvijas Republikas pilsonību ir aizvainojums par iedzīvotāju dalīšanu pilsoņos un nepilsoņos, atgūstot valstisko neatkarību, par valdības pēdējo divdesmit gadu laikā īstenoto sociālo un ekonomisko politiku u.tml. Būtiski ir arī virkne racionālo faktoru, kuru starpā ir apsvērumi par izmaksām, kas saistītas ar vīzas noformēšanu uz Krieviju, Baltkrieviju u.tml. Latvijas pilsoņiem, izmaksas, kas saistās ar atteikšanos no esošās trešās valsts valstspiederīgā (Krievijas, Ukrainas u.tml.) pilsonības un aprēķini, cik maksā apmācības, lai sagatavotos naturalizācijas eksāmenam.	Pētījuma mērķis, uzdevumi un galvenie rezultāti angļu valodā (brīvā tekstā, aptuveni 150 vārdu) The aim of the study was to clarify, by organising three focus group discussions, opinion of third country nationals and non-citizens of Latvia regarding factors that favour and obstruct to acquire the citizenship of Latvia. Focus group discussions took place in Riga, Daugavpils and Liepāja. The most frequently mentioned factor to acquire the citizenship of Latvia is emotional – discomfort that person is the only one in a family who is not a citizen of Latvia. The main obstructive factor to acquire the citizenship of Latvia is resentment about dividing population in citizens and non-citizens after regaining of independence and social and economic policy implemented by government during the last twenty years etc. Range of rational motives is also important. They include considerations regarding the costs of visa processing to Russia, Belorussia etc. for the citizens of Latvia; the costs of renunciation of former citizenship of the third country (Russia, Ukraine etc.) and the estimations of training costs to prepare for the examination of naturalization.
Galvenās pētījumā aplūkotās tēmas	Latviešu valodas lietošana, valodu vide, informācijas pietiekamība Latvijas pilsonības un naturalizācijas eksāmenu jautājumos, valsts iestāžu darbinieku attieksme un profesionalitāte pakalpojumu sniegšanā un trešo valstu valstspiederīgo un Latvijas nepilsoņu apmācību vajadzības, gatavojoties naturalizācijas procesam.
Pētījuma pasūtītājs	Pilsonības un migrācijas lietu pārvalde
Pētījuma īstenotājs	Nodibinājums „Baltic Institute of Social Sciences”
Pētījuma īstenošanas gads	2013
Pētījuma finansēšanas summa un finansēšanas avots	Pētījums tiek veikts Eiropas Trešo valstu valstspiederīgo integrācijas fonda 2011.gada programmas projekta „Informatīva atbalsta

	nodrošināšana trešo valstu valstspiederīgajiem par Latvijas pilsonības iegūšanas iespējām” 2.pasākuma „Pētījums par trešo valstu valstspiederīgo attieksmi pret Latvijas pilsonības iegūšanu” ietvaros. Pētījuma izmaksas: LVL 2208,25, t.sk., PVN 21%, LVL 383,25.
Pētījuma klasifikācija	Sabiedriskās domas pētījumi
Politikas joma, nozare	Iekšlietu politika, 4.2. Iedzīvotāju uzskaitē; 4.5. Personas tiesību un interešu aizsardzība
Pētījuma ģeogrāfiskais aptvērums (visa Latvija vai noteikts reģions/novads)	Rīga, Daugavpils, Liepāja
Pētījuma mērķa grupa/-as (piemēram, Latvijas iedzīvotāji darbspējas vecumā)	Trešo valstu valstspiederīgie un Latvijas nepilsoņi
Pētījumā izmantotās metodes pēc informācijas ieguves veida:	
1) tiesību aktu vai politikas plānošanas dokumentu analīze	-
2) statistikas datu analīze	-
3) esošo pētījumu datu sekundārā analīze	-
4) padziļināto/ekspertu interviju veikšana un analīze	-
5) fokusa grupu diskusiju veikšana un analīze	Jā
6) gadījumu izpēte	-
7) kvantitatīvās aptaujas veikšana un datu analīze	-
8) citas metodes (norādīt, kādas)	-
Kvantitatīvās pētījuma metodes	Nav attiecināms
1) aptaujas izlases metode	-
2) aptaujāto/anketēto respondentu/vienību skaits	
Kvalitatīvās pētījuma metodes	-
1) padziļināto/ekspertu interviju skaits (ja attiecināms)	-
2) fokusa grupu diskusiju skaits (ja attiecināms)	Trīs fokusa grupu diskusijas: viena Rīgā, viena Daugavpilī, viena Liepājā
Izmantotās analīzes grupas (griezumi)	Nav specifisku griezumu
Pētījuma pasūtītāja kontaktinformācija	Projekta vadītāja Madara Miezīte-Bagātā t. 67219144
Pētījuma autori (autortiesību subjekti)	Oksana Žabko, Evija Kļave, Elīna Kozule